

บทที่ 3

การออกแบบการสอน

จุดประสงค์การเรียนรู้

หลังจากศึกษาบทเรียนนี้แล้ว นักศึกษาระสามารถ

1. บอกความหมายของวิเคราะห์ได้
2. อธิบายการวิเคราะห์ในด้านต่างๆ ได้
3. อธิบายความหมายของจุดมุ่งหมายการสอนได้
4. บอกประเภทของจุดมุ่งหมายการสอนได้
5. บอกลักษณะของจุดมุ่งหมายการสอนได้
6. บอกความหมายของทฤษฎีการสอนได้
7. ยกตัวอย่างทฤษฎีการสอนได้
8. อธิบายหลักการสอนโดยทั่วๆ ไปได้
9. บอกรูปแบบทฤษฎีการสอนแบบต่างๆ ได้
10. บอกความหมายของรูปแบบการสอนได้
11. อธิบายรูปแบบการสอนแบบต่างๆ ได้
12. บอกความหมายของสื่อได้
13. บอกประเภทของสื่อการเรียนการสอนได้
14. อธิบายหลักในการใช้สื่อการเรียนการสอนได้
15. บอกความสำคัญของสื่อการเรียนการสอนได้
16. อธิบายข้อดีข้อจำกัดของสื่อการเรียนการสอนได้
17. อภิปรายหลักการออกแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพได้
18. บอกหลักการออกแบบการสอนได้
19. บอกความหมายของการพัฒนาการเรียนการสอนได้

20. บอกลำดับขั้นตอนการพัฒนาการเรียนการสอนได้
21. อธิบายลำดับขั้นของการพัฒนาการเรียนการสอนได้
22. บอกความหมายของการวางแผนการสอนและการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้
23. อธิบายขั้นตอนในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้
24. บอกขั้นตอนการวางแผนการสอนทั้ง 3 ระดับได้
25. อธิบายขั้นตอนการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งระดับหน่วยและระดับบทเรียนได้
26. อธิบายองค์ประกอบของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้

เนื้อเรื่อง

การออกแบบการสอน

การวิเคราะห์

- การวิเคราะห์ในด้านภารกิจและเนื้อหาวิชา
 - การวิเคราะห์ภารกิจและเนื้อหาวิชาแบบทั่วไป
 - การวิเคราะห์ภารกิจและเนื้อหาวิชาแบบเจาะจง
 - การวิเคราะห์ระดับที่ 1
 - การวิเคราะห์ระดับที่ 2
 - การวิเคราะห์ผู้เรียน
 - การวิเคราะห์หลักสูตร
 - การวิเคราะห์เนื้อหาวิชา
 - การวิเคราะห์บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษา
 - การวิเคราะห์สื่อการเรียนการสอน
 - การวิเคราะห์สภาพการณ์ภายในโรงเรียน
 - การวิเคราะห์สภาพการณ์ภายนอกโรงเรียน

จุดมุ่งหมายการสอน

- ความหมายของจุดมุ่งหมายการสอน
- ประเภทของจุดมุ่งหมายการสอน
 - จุดมุ่งหมายทั่วไป
 - จุดมุ่งหมายเฉพาะ
 - จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
 - ด้านพุทธินิสัย
 - ด้านเจตณพัสัย
 - ด้านทักษะพัสัย

ทฤษฎีการสอน

- ความหมายของทฤษฎีการสอน
- หลักการสอนโดยทั่วไป
 - ผู้เรียนมีความพร้อมมากน้อยเพียงใด
 - ต้องจูงใจและกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความอยากเรียน
 - ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
 - ต้องมีเทคนิคกระบวนการและยุทธวิธีในการถ่ายทอด
 - ต้องให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วม
 - ต้องสอนในสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งที่ยาก
 - ต้องมีการผสมผสานหรือบูรณาการวิธีสอนหลายๆ วิธีเข้าด้วยกัน
 - ต้องทำการวัดผลประเมินผลอย่างสม่ำเสมอหรือเป็นระยะๆ

รูปแบบทฤษฎีการสอน

- ทฤษฎีการสอนแบบมอนเตสซอรี
- ทฤษฎีการสอนของสมิทและลัสเทอร์แมน
- ทฤษฎีการสอนของบรูเนอร์
- ทฤษฎีการสอน 9 ขั้นของกาเย่
- ทฤษฎีการสอนของเมอร์ริลและไรเกลท

- ทฤษฎีการสอนของสันดา
- ทฤษฎีการสอนของเคส

รูปแบบการสอน

- ความหมายของรูปแบบการสอน
- รูปแบบการสอนแบบต่างๆ
 - รูปแบบการสอนที่เน้นตัวบุคคล
 - รูปแบบการสอนที่เน้นพฤติกรรม
 - รูปแบบการสอนที่เน้นกระบวนการความรู้
 - รูปแบบการสอนที่เน้นการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

สื่อการเรียนการสอน

- ความหมายของสื่อและสื่อการสอน
- ประเภทของสื่อการเรียนการสอน
- หลักในการใช้สื่อการเรียนการสอน
 - หลักในการเลือก
 - หลักในการเตรียม
 - หลักในการนำเสนอ
 - หลักการประเมิน
- ข้อดีและข้อจำกัดของสื่อการเรียนการสอน

หลักการออกแบบการสอน

- การเตรียมผู้เรียนให้เกิดความพร้อม
- การชี้แนะให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ
- การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม
- การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียน
- การให้ผู้เรียนได้กระทำซ้ำหรือฝึกหัด

หลักการออกแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพ

- กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

- บทบาทของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมจะเกี่ยวข้องกับผู้สอนและผู้เรียน
 - การสอนแบบปฏิสัมพันธ์
 - ขั้นตอนการปฏิบัติดำเนินการหรือกิจกรรมการเรียนการสอน
 - แผนการสอนแบบปฏิสัมพันธ์
 - แผนการสอนที่สร้างขึ้น
 - ชุดการสอนวิชาหลัก
 - ลักษณะของชุดการสอนวิชาหลัก
 - ความหมายของความรู้และทักษะ
 - การออกแบบการสอนแบบชี้แนะแนวทางการเรียน 3 ระดับ
 - ระดับที่ 1
 - ระดับที่ 2
 - ระดับที่ 3
 - เกณฑ์การทดสอบ 3 ระดับ
 - ผลที่คาดหวังจากการออกแบบการสอนแบบชี้แนะ
 - การวิเคราะห์ 4 ระดับ
 - การออกแบบ 4 ระดับ
 - กระบวนการออกแบบ
 - ความซับซ้อนของกระบวนการออกแบบ
 - การออกแบบการสอน 4 ระดับ
 - ยุทธศาสตร์การสอน
 - การเรียนรู้แบบรับรู้
 - การเรียนรู้แบบค้นหาด้วยตนเอง
 - ยุทธศาสตร์การสอนแบบบรรยายสำหรับการเรียนรู้แบบรับรู้
 - ยุทธศาสตร์การสอนแบบค้นพบด้วยตนเอง
- การพัฒนาการเรียนการสอน
- ความหมายของการพัฒนา

- ความหมายของการพัฒนาการเรียนการสอน
- การพัฒนาการเรียนการสอน 3 ด้าน
 - การพัฒนาการเรียนการสอนด้านตัวผู้เรียนหรือนักเรียน
 - การพัฒนาการเรียนการสอนด้านตัวผู้สอนหรือครู
 - การพัฒนาการเรียนการสอนด้านเอกสารสิ่งพิมพ์และสื่อการเรียนการสอน

■ ลำดับขั้นการพัฒนาการเรียนการสอน

การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

- ความหมายของการวางแผน
- ความหมายของการวางแผนการสอน
- ความหมายของการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- ขั้นตอนในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - ขั้นตอนวางแผน
 - ขั้นหลังวางแผน
 - ขั้นพัฒนาการวางแผน

การวางแผนการสอน

- ขั้นตอนในการวางแผนการสอน
 - ขั้นการวางแผนการสอนระดับรายวิชา
 - ขั้นการวางแผนการสอนระดับหน่วย
 - ขั้นการวางแผนการสอนระดับบทเรียน

องค์ประกอบของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

บทที่ 3

การออกแบบการสอน

ก่อนจะสร้างหลักสูตรอะไรขึ้นมาก็ตาม เราจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายขึ้นมาก่อนว่าเราต้องการให้ผู้เรียนจบการศึกษา หรือที่เรียกว่าบัณฑิต ออกไปทำอะไร แคลไหน อย่างไร การที่จะได้คำตอบจุดมุ่งหมายในข้อนี้ จำเป็นจะต้องอาศัยเทคนิควิธีการต่าง ๆ เข้ามาช่วยด้วย เทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่ว่านี้ คือการเก็บข้อมูล ความต้องการ ความจำเป็น และความเหมาะสม ฯลฯ จากผู้สอนและผู้เรียนให้เสร็จสมบูรณ์ แล้วทำการประเมิน ต่อจากนั้นก็ให้นำมากำหนดจุดมุ่งหมาย การที่เรามุ่งหวังจะให้จุดหมายดียิ่งขึ้นเราจะต้องกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียน หรือที่เราเรียกว่าบัณฑิตว่าเราต้องการบัณฑิตอย่างไรบ้าง ต่อจากนั้นก็มาพิจารณาเนื้อหาวิชาใดจะเหมาะสมและสอดคล้อง เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่เราได้กำหนดไว้ ลำดับต่อมาถึงกระบวนการเรียนการสอนว่าจะต้องสอนอย่างไร เพื่อให้ได้ผลตามที่กำหนดไว้ ขั้นสุดท้ายก็คือ เราจะบริหารหลักสูตรให้ได้ผลอย่างไร และเราก็นำมาพัฒนาปรับปรุงต่อไป

ในการออกแบบการสอนก็เช่นกัน อันดับแรกทีผู้ออกแบบจะต้องกระทำก็คือ การวิเคราะห์ ก่อนจะทำการวิเคราะห์ จะต้องมีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ ที่ต้องการและจำเป็นในการออกแบบการสอน เมื่อศึกษาค้นคว้าได้แล้ว ก็ทำการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้นำมาวิเคราะห์เพื่อจะนำไปเป็นประโยชน์และแนวทางในการออกแบบการสอน

หลังจากนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์แล้ว ลำดับต่อมาก็ทำการออกแบบการสอน ในการออกแบบการสอนนั้น มีสิ่งสำคัญที่จะต้องศึกษาค้นคว้า เพื่อนำไปออกแบบ สิ่งที่ว่านั้น คือเรื่องจุดประสงค์ การสอน ทฤษฎีการสอน รูปแบบการสอน และสื่อการเรียนการสอน หลังจากออกแบบรูปแบบระบบการเรียนการสอนแล้ว ก็นำมาพัฒนาปรับปรุงแก้ไขในด้านต่าง ๆ ต่อจากนั้นก็ดำเนินการวางแผนการสอน โดยใช้วิธีระบบ เมื่อวางแผนการสอนและออกแบบหรือเขียนแผนการสอนแล้ว ผู้สอนก็จะนำรูปแบบระบบการเรียนการสอน รูปแบบการสอน และแผนการสอน มาปรับปรุง แก้ไข พัฒนา ให้เป็นรูปแบบและแผน

การสอนของตนเอง เพื่อความเหมาะสมกับบุคลากรและสิ่งแวดล้อมที่เราจะนำไปใช้ ต่อจากนั้นก็จะเป็นกระบวนการสุดท้าย คือทำการประเมินผล

การวิเคราะห์

การวิเคราะห์ เป็นกระบวนการแรกที่ผู้ออกแบบจะต้องกระทำก่อนการออกแบบ ผู้ออกแบบจะต้องวิเคราะห์ในเรื่องต่างๆ ต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ในด้านภารกิจและเนื้อหาวิชา เราสามารถทำการวิเคราะห์ได้ 2 ระดับด้วยกันคือ การวิเคราะห์แบบทั่วไป และวิเคราะห์แบบเจาะจง

1.1 การวิเคราะห์ภารกิจและเนื้อหาวิชาแบบทั่วไป มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะดูว่ามีหัวข้อใดบ้างที่สมควรจะนำมาใช้สอน และมีหัวข้อใดบ้างที่สมควรจะตัดทิ้งไป หลังจากได้หัวข้อแล้วก็นำเอาหัวข้อที่ต้องการ มาพิจารณาประกอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ของบลูม (Bloom) ทั้ง 3 ด้าน เพื่อที่จะนำมาสร้างเป็นจุดประสงค์ปลายทางของการเรียนรู้

1.2 การวิเคราะห์ภารกิจและเนื้อหาวิชาแบบเจาะจง การวิเคราะห์แบบนี้ต้องใช้เวลามากกว่าแบบแรก เพราะจะแยกแยะรายละเอียด เจาะจงมากกว่าแบบทั่วไปดังนี้คือ

1.2.1 แยกรายละเอียดของการวิเคราะห์ภารกิจเนื้อหาวิชาหรือหัวข้อที่จะสอน

1.2.2 แยกรายละเอียดของขั้นตอนในการดำเนินงาน จัดเรียงลำดับให้ต่อเนื่องกัน

1.2.3 ทำการวิเคราะห์กลุ่มผู้เรียน เมื่อวิเคราะห์แล้ว ก็จัดกลุ่มผู้เรียนให้เหมาะสมกับขั้นตอนในการดำเนินงาน

1.2.4 ในกรณีของการวิเคราะห์ภารกิจ จะต้องนำภารกิจที่จะสอน มาตั้งเป็นจุดประสงค์ปลายทาง และนำรายละเอียด หรือปัจจัยประกอบของภารกิจการนั้น มาตั้งเป็นจุดประสงค์เสริม หรือจุดประสงค์นำทาง ซึ่งจะเป็นรายละเอียดในด้านให้ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชา หรือให้มีทักษะความชำนาญขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติเพื่อจะให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ปลายทางที่ตั้งไว้

1.2.5 ในกรณีของการวิเคราะห์หัวข้อเรื่องของเนื้อหา ก็นำหัวข้อเรื่องเหล่านั้น มาตั้งเป็นจุดประสงค์ปลายทาง จะต้องนำความรู้จากจุดประสงค์ของบลูม (Bloom)

หรือความรู้ในเรื่องความแตกต่างของการเรียนรู้ของกาเย่ (Gagné) มาพิจารณาประกอบ สำหรับรายละเอียดของเนื้อหาในแต่ละหัวข้อเรื่องนั้น จะเป็นแนวทางในการตั้งจุดประสงค์ นำทาง

นอกจากนี้ โรมิสโซสกี (Romiszowski, 1981 : 93) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมในเรื่อง การวิเคราะห์ภารกิจและเนื้อหาวิชาว่ามีอยู่ด้วยกัน 2 ระดับคือ การวิเคราะห์ระดับที่ 1 และ การวิเคราะห์ระดับที่ 2

การวิเคราะห์ระดับที่ 1 เป็นการกระจายหรือแจกแจงการวิเคราะห์ภารกิจ และการแบ่งหัวข้อของเนื้อหาวิชา เพื่อดูว่ามีหัวข้อใดสมควรนำมาใช้สอน และมีหัวข้อใดที่ควรตัดทิ้งไป ต่อจากนั้นเราจะนำรายละเอียดของหัวข้อที่ได้เลือกไว้มาพิจารณาประกอบ กับจุดประสงค์ การเรียนรู้ของบลูมซึ่งประกอบด้วยทักษะทั้ง 3 ด้าน เพื่อนำมาสร้างเป็น จุดประสงค์ปลายทางของการเรียนรู้ ส่วนขั้นตอนด้านกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ผู้สอน แต่ละคนจะสามารถดำเนินการเองตามประสบการณ์และความสามารถของตนเอง โดยใช้ ยุทธศาสตร์การสอนหรือวิธีการสอนหลากหลาย เพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์ปลายทางที่ ตั้งไว้

การวิเคราะห์ระดับที่ 2 เป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งสำหรับผู้สอน แต่การวิเคราะห์ ในระดับนี้จะต้องใช้เวลาเพราะเป็นการแยกรายละเอียดเฉพาะเจาะจงกว่าระดับที่ 1 ดังนี้

1. เริ่มด้วยการแยกรายละเอียดของการวิเคราะห์ภารกิจหรือหัวข้อเนื้อหา วิชาที่จะสอน

2. แยกรายละเอียดของขั้นตอนการดำเนินงาน เรียงลำดับที่ต่อเนื่องกัน

3. วิเคราะห์กลุ่มผู้เรียน และจัดกลุ่มให้เหมาะสมกับขั้นตอนการดำเนินงาน

4. ในกรณีของการวิเคราะห์ภารกิจ จะนำภารกิจที่จะสอนนั้นมาตั้งเป็นจุด ประสงค์ปลายทาง และนำรายละเอียดหรือปัจจัยประกอบของภารกิจนั้นมาตั้งเป็นจุด ประสงค์เสริม หรือจุดประสงค์นำทาง ซึ่งก็จะเป็นรายละเอียดด้านความรู้ในเนื้อหาวิชา หรือทักษะเบื้องต้นของการกำหนดให้ผู้เรียนปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ ปลายทาง

5. ในกรณีของการวิเคราะห์หัวข้อเรื่องของเนื้อหา ก็จะนำหัวข้อเรื่องเหล่านั้น มาตั้งเป็นจุดประสงค์ปลายทาง โดยอาศัยการนำความรู้จากจุดประสงค์การเรียนรู้ของบลูม

หรือความรู้ในเรื่องความแตกต่างของการเรียนรู้ของกาเยมาพิจารณาประกอบการตั้งจุดประสงค์ ส่วนรายละเอียดของเนื้อหาในแต่ละหัวข้อเรื่องนั้นจะเป็นแนวทางสำหรับการตั้งจุดประสงค์นำทาง

6. สำหรับจุดประสงค์ระดับที่ต่ำกว่านั้นจะนำมาเปรียบเทียบกับกลุ่มของผู้เรียน เพื่อเป็นแนวทางในการตั้งจุดประสงค์นำทางสำหรับสอนกลุ่มผู้เรียนกลุ่มนั้นก่อนเป็นการปูพื้นฐานให้กับผู้เรียน (Romiszowski, 1981 : 93)

สรุปการวิเคราะห์ระดับ 1 และ 2 โดยทำเป็นตารางเปรียบเทียบกระบวนการวิเคราะห์ในวงการศึกษากับการฝึกอบรมในหน่วยงานต่าง ๆ โดยการนำความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีระบบมาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์ (Romiszowski, 1981 : 150)

2. การวิเคราะห์ผู้เรียน

การวิเคราะห์เพื่อจะได้ทราบว่า ผู้เรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความรู้อยู่ในระดับใด มีประสบการณ์เข้ามาากน้อยเพียงใด และผู้เรียนมีความต้องการที่จะเรียนอะไร และอยากจะทำอะไร เมื่อเรียนจบหลักสูตรแล้ว ผู้เรียนจะเกิดการเปลี่ยนแปลงจากเดิมหรือไม่ ควรจะต้องมีการวิเคราะห์ผู้เรียนโดยจะต้องคำนึงถึงความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนว่ามีความแตกต่างกัน แต่ละคนมีความสนใจ ความต้องการ และมีระดับสติปัญญาและการรับรู้ที่แตกต่างกันและไม่เท่ากัน จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องทำการวิเคราะห์ว่าจะจัดอย่างไรให้เหมาะสม และจะทำอย่างไรให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทักษะทั้ง 3 ด้าน คือ (1) ด้านพุทธินิสัย (Cognitive domain) ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรู้ความสามารถและนำความรู้ที่ได้เรียนไปนั้นไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (2) ด้านเจตณพัสัย (Affective domain) ผู้เรียนเกิดความรู้สึกซาบซึ้ง มีความชื่นชมที่ดีและมีทัศนคติที่ดี และ (3) ทักษะพัสัย (Psychomotor domain) ผู้เรียนมีความสามารถในการปฏิบัติตนอย่างคล่องแคล่วว่องไวในการใช้กล้ามเนื้อร่างกาย ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ได้อย่างเป็นดี

สรุปได้ว่าผู้ออกแบบควรจะต้องทราบถึงพฤติกรรมทั้ง 3 ด้านของผู้เรียน โดยวิเคราะห์ได้จากคุณลักษณะต่าง ๆ ของผู้เรียน ซึ่งได้กล่าวไว้อย่างละเอียดแล้วในบทที่ 2 ซึ่งพอจะนำมาสรุปคร่าว ๆ ได้บางประการดังนี้คือ

1. ทางด้านวิชาการ หมายถึงความสามารถทางสติปัญญาของผู้เรียน ในการออกแบบการสอน เราต้องรู้ความสามารถของผู้เรียนว่าผู้เรียนมีความสามารถในระดับใด เพื่อที่จะได้จัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนคือ ไม่ยากและไม่ง่ายจนเกินไป เพราะหากเนื้อหา ยากเกินไปสำหรับผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความยากลำบาก เกิดความท้อแท้หรือไม่เกิดการเรียนรู้ ถ้าเนื้อหาง่ายเกินไป หรือนักเรียนรู้อแล้ว ก็ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย และถือว่าไม่เกิดการเรียนรู้ถ้านักเรียนได้รู้ในสิ่งที่นักเรียนเคยเรียนรู้มาแล้ว

2. ทางด้านวิธีการเรียนรู้ ต้องศึกษาว่าผู้เรียนแต่ละคนมีวิธีการเรียนอย่างไร เพื่อจะได้ออกแบบการสอนตามลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด

3. ทางด้านการติดต่อสื่อสาร การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนมีความสำคัญมาก เนื่องจากว่าผู้ส่งสารคือครู และผู้รับสารคือนักเรียน จะต้องมีการสื่อสารที่

สัมพันธ์กัน ต้องรู้วิธีการในการที่จะส่งสารไปยังนักเรียน และต้องรู้วิธีการในการรับสารของนักเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด

4. ทางด้านทัศนคติต่อผู้สอน การที่ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สอน จะมีส่วนทำให้ผู้เรียนอยากเรียน ดังนั้น จึงควรที่จะสร้างทัศนคติที่ดีระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน (เคมพ์, 1985 : 46-53.)

3. การวิเคราะห์หลักสูตร

ในการวิเคราะห์หลักสูตรตามทฤษฎีการวิเคราะห์หลักสูตรนั้น ผู้ออกแบบควรจะต้องคำนึงถึงการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทางด้านปรัชญา ทางด้านจิตวิทยา และทางด้านสังคมวิทยาประกอบกัน ซึ่งพอจะกล่าวได้คร่าวๆ ดังนี้คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทางด้านปรัชญา เป็นการสำรวจว่าปรัชญาของหลักสูตรที่เรากำลังใช้อยู่เน้นด้านใด เช่น ถ้าเน้นทางด้านความรู้ ความจำ ก็จะเป็นปรัชญาแบบสารัตถนิยม ฉะนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก็จะเน้นเนื้อหาหมากบทบาทของครูก็จะเปลี่ยนไป ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ แต่ถ้าหลักสูตรเน้นปรัชญาแบบประสบการณ์นิยม กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก็จะเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นให้นักเรียนปฏิบัติ บทบาทของครูก็จะเป็นเพียงผู้ช่วยชี้แนะ หรือให้คำแนะนำ ((Facilitator)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทางด้านจิตวิทยา เป็นการเตรียมตัวเพื่อใช้เทคนิคกระบวนการจิตวิทยาในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมของนักเรียนได้มากขึ้น ทั้งยังช่วยให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอีกด้วย เช่น ถ้าผู้สอนสอนนักเรียนที่มีอายุอยู่ในระหว่างวัยรุ่น ผู้สอนก็ต้องเข้าใจว่าผู้เรียนที่เป็นวัยรุ่นมีอารมณ์เป็นอย่างไร ต้องการคนเอาใจใส่และสนใจตลอดเวลา ชอบแสดงออกเพื่อให้ตนเป็นที่ยอมรับของสังคม

3. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทางด้านสังคมวิทยาที่ว่าด้วยเรื่อง สังคม เศรษฐกิจ การปกครอง และวัฒนธรรม การวิเคราะห์นี้จะเป็นการสำรวจข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและอนาคตด้วย เราต้องศึกษาว่าสังคมในปัจจุบันเป็นอย่างไร ต้องการบุคลากรประเภทใด เราจะได้จัดให้ตรงตามความต้องการของสังคมนั้นๆ ส่วนทางด้านการศึกษา เศรษฐกิจ การปกครอง ตลอดจนวัฒนธรรมก็เช่นกัน เราต้องศึกษาว่าสภาพของความเป็นอยู่ของ

บ้านเมืองและประชาชนเป็นอย่างไร มีความเจริญและมีการพัฒนาไปในรูปแบบใด และได้รับอิทธิพลจากด้านใดบ้าง

นอกจากวิเคราะห์พื้นฐาน 3 ประการดังกล่าวแล้ว ผู้ออกแบบจะต้องศึกษาหลักสูตรที่ว่าด้วยโปรแกรมการศึกษา โปรแกรมการสอน โครงสร้างของหลักสูตร ตลอดจนเนื้อหาวิชา ว่ามีความเหมาะสมทันสมัย ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมของชุมชน และท้องถิ่นหรือไม่ เนื้อหาที่เรียนไปสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันได้มากน้อยเพียงใด หลักสูตรที่ประกอบด้วยจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวดำเนินการ และหลักเกณฑ์ในการใช้ ตลอดจนการวัดผลประเมินผล มีการวางแผนอย่างเป็นระบบหรือไม่เพียงใด เพื่อที่ผู้ออกแบบจะได้นำข้อมูลเหล่านี้ไปพิจารณาในการออกแบบการสอน

สำหรับเรื่องการวิเคราะห์หลักสูตรและเนื้อหาวิชาอาจจะกล่าวเพิ่มเติมได้อีกดังนี้คือ

1. ในเรื่องตัวหลักสูตร มีครูผู้สอนเป็นจำนวนมากรู้จักหลักสูตรแต่เพียงว่าเป็นเอกสารที่ทางกระทรวงศึกษาธิการจัดทำเป็นรูปเล่ม แล้วให้ครูผู้สอนดำเนินวิธีการสอนไปตามเอกสารเล่มนั้น ซึ่งตามความเป็นจริงแล้ว ครูผู้สอนสามารถที่จะประยุกต์ตัวหลักสูตรที่ใช้อย่างนั้น โดยนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน
2. จะต้องวิเคราะห์ดูความเหมาะสมของตัวหลักสูตรว่าเหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่ เนื้อหา คาบเวลาเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน รวมทั้งการวัดผลประเมินผลเหมาะสมหรือไม่เพียงใด
3. จะต้องวิเคราะห์หลักการและจุดประสงค์ ต้องสามารถชี้ชัดได้ว่า หลักการและจุดประสงค์เป็นอย่างไร มีความต้องการอะไร (เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนไปในทิศทางใด) ให้ผู้เรียนเรียนรู้อะไร
4. จะต้องดูโครงสร้างรวมหรือภาพรวมทั้งหมดในสิ่งที่หลักสูตรต้องการว่า เมื่อเรียนจบไปแล้วจะได้อะไร จะไปทำอะไร และจะให้มีความสัมพันธ์อย่างไร เพราะในแต่ละระดับชั้นจะมีโครงสร้างไม่เหมือนกัน ในการออกแบบการสอนในแต่ละระดับ จะต้องให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และต้องมีการต่อเนื่องของระบบการเรียนการสอนด้วย และเมื่อเกิดการเรียนรู้แล้ว จะส่งผลกระทบต่ออะไรกับนักเรียนบ้าง หลักสูตรมีความเป็นท้องถิ่น และมีความสากลควบคู่กันและมีอัตราส่วนอย่างไร

4. การวิเคราะห์เนื้อหาวิชา จะเป็นขั้นตอนต่อจากการวิเคราะห์หลักสูตร เมื่อได้ผลจากการวิเคราะห์ทั้งทางด้านปรัชญา จิตวิทยา และสังคมวิทยาแล้ว ก็นำผลจากการวิเคราะห์นี้ไปใช้ในด้านเนื้อหาของวิชาต่างๆ จะต้องวิเคราะห์ว่าเนื้อหาสาระมีความเหมาะสมหรือไม่ เนื้อหานั้นเข้ากับวัตถุประสงค์หรือไม่ และเนื้อหาที่จะเขียนในหลักสูตรที่จัดให้เรียนว่า ต้องการให้เด็กเรียนรู้ในเรื่องอะไรบ้าง เนื้อหาวิชามีความเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน ความสนใจและความต้องการ เนื้อหาอะไรที่ควรจะต้องตัดออกไปบ้าง และเนื้อหาอะไรที่ควรเพิ่มเติม เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน และตอบสนองต่อความต้องการของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ในขณะนั้นหรือไม่ หากวิเคราะห์แล้วพบว่าไม่เหมาะสมด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตาม ก็จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้เหมาะสมตามสภาพการณ์ในขณะนั้นได้

5. การวิเคราะห์บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษา

บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษา ได้แก่ ผู้สอน (ครู อาจารย์) ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ชำนาญการในด้านการศึกษาด้านต่างๆ ฯลฯ ผู้ออกแบบ จำเป็นจะต้องวิเคราะห์บุคคลดังกล่าวนี้เพื่อประโยชน์ในการออกแบบการสอน

1. ผู้สอน (ครู อาจารย์) เป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดคนหนึ่งในกระบวนการออกแบบการสอน ผู้สอนประกอบด้วยผู้สอนที่ออกแบบการสอนด้วยตนเองหรือมีส่วนร่วมในการออกแบบการสอน และผู้สอนที่ไม่ได้ออกแบบการสอนหรือไม่มีส่วนร่วมในการออกแบบการสอน ซึ่งผู้สอนทั้ง 2 ประเภทนี้จะมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดดังนี้คือ

ข้อดีของผู้สอนที่ออกแบบการสอนด้วยตนเองหรือมีส่วนร่วมในการออกแบบการสอน

1. ผู้สอนเข้าใจวิธีการใช้ ทราบถึงความต้องการ ความสามารถ ความถนัด ความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ

2. ผู้สอนมีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเอง ทราบว่าตนเองมีความพร้อม มีประสบการณ์ และเทคนิควิธีการต่างๆ มากน้อยเพียงใด

3. ผู้สอนสามารถแก้ไข ปรับปรุง พัฒนา และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเองได้

ข้อเสียของผู้สอนที่ออกแบบการสอนด้วยตนเองหรือมีส่วนร่วมในการออกแบบการสอน

1. ทำให้ผู้สอนไม่ค่อยมีเวลาที่จะสอน และทำกิจกรรมของตนเอง หรือกิจกรรมอื่นๆ

2. ต้องใช้งบประมาณค่อนข้างสูงในกรณีที่ผู้สอนออกแบบการสอนด้วยตนเอง

3. ไม่มีองค์กรหรือหน่วยงานใดๆ รับรองมาตรฐานหรือคุณภาพของงานในกรณีที่ผู้สอนออกแบบด้วยตนเอง

ข้อดีของผู้สอนที่ไม่ได้ออกแบบการสอนด้วยตนเองหรือไม่มีส่วนร่วมในการออกแบบการสอน

1. ทำให้ไม่เสียเวลาในการสอน

2. ผู้สอนมีโอกาสศึกษาค้นคว้าแหล่งวิทยาการต่างๆ

ข้อเสียของผู้สอนที่ไม่ได้ออกแบบการสอนด้วยตนเองหรือไม่มีส่วนร่วมในการออกแบบการสอน

1. ผู้สอนไม่เข้าใจถึงวิธีการใช้

2. ผู้สอนไม่ทราบถึงข้อผิดพลาดในรูปแบบการสอนที่ได้มีผู้ออกแบบไว้

3. ผู้สอนไม่สามารถแก้ไข ปรับปรุง และแก้ปัญหาเมื่อมีปัญหาบางอย่างเกิดขึ้นในบางขั้นตอนหรือบางกิจกรรม

2. ผู้บริหาร ผู้บริหารในที่นี้หมายถึง ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ โรงเรียน ผู้ออกแบบต้องทราบถึงนโยบายหรือแนวทางในการบริหารของผู้บริหารดังกล่าวก่อนว่า มีนโยบายอย่างไร ถ้าได้ทราบถึงนโยบาย หรือทำความเข้าใจกันเสียก่อน ก็จะทำให้งานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่มีอุปสรรคใดๆ เพราะจะได้รับการสนับสนุน ในการวิเคราะห์ผู้บริหารต้องรู้จักหลักจิตวิทยาและความเป็นมนุษย์สัมพันธ์ ก็จะทำให้เข้าใจและวิเคราะห์ผู้บริหารดังกล่าวได้

3. ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญการในด้านการศึกษาหรือด้านต่างๆ ในการจะทำงานอะไรก็ตามเพื่อให้ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ จะต้องประกอบด้วยผู้ร่วมงานหรือการทำงานแบบกลุ่ม ในการวิเคราะห์ผู้ร่วมงานเหล่านี้จะต้องทำการวิเคราะห์อย่างละเอียดในด้านต่างๆ นอกเหนือจากการวิเคราะห์ผู้บริหาร เช่น ความรู้ ความสามารถ ความถนัดและทักษะในด้านต่างๆ

6. การวิเคราะห์สื่อการเรียนการสอน

เป็นการวิเคราะห์ว่า สื่อที่นำมาใช้นั้นมีความเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและผู้เรียนหรือไม่ ผู้ออกแบบควรมีการวางแผนหรือเตรียมการใช้สื่อไว้ล่วงหน้า เพื่อจะได้ไม่เกิดความผิดพลาดเมื่อนำไปใช้จริง เป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับตัวผู้สอนเองด้วย สื่อการเรียนการสอนที่ดีนั้นจะต้องสามารถถ่ายทอดความรู้ต่างๆ แทนเนื้อหา หรือแทนความหมายของสิ่งที่จะเรียนได้ดี สื่อการเรียนการสอนที่ดีจะต้องมีความสัมพันธ์กับจุดประสงค์หรือสิ่งที่ตั้งเป้าหมายไว้เนื้อหาและกิจกรรมด้วย ดังนั้น สื่อการเรียนการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นที่จะต้องใช้ในการสอนของครู เพื่อให้นักเรียนสนใจ ไม่เบื่อ อยากที่จะเรียน และทำให้ผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ได้เร็วยิ่งขึ้น

7. การวิเคราะห์สภาพการณ์ในโรงเรียน

ผู้ออกแบบต้องคำนึงถึงในเรื่องสถานที่และบรรยากาศ ว่าเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนมากน้อยเพียงใด เช่น ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องน้ำ ห้องอาหาร ห้องแล็บ ห้องเก็บวัสดุอุปกรณ์ แสงและเสียง เป็นต้น เพราะสิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อผู้เรียน ถ้าสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศไม่เอื้ออำนวย ก็จะทำให้การเรียนการสอนไม่ได้ผลดังจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นผู้ออกแบบต้องทำการวิเคราะห์สำรวจให้ถ่องแท้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลเหล่านี้ไปออกแบบการสอน

8. การวิเคราะห์สภาพการณ์ภายนอกโรงเรียน

สภาพการณ์ภายนอกโรงเรียน หมายถึงสถานที่สำคัญๆ ทั้งทางราชการและเอกชน ตลอดจนแหล่งชุมชนและตลาดแรงงาน ถ้าโรงเรียนล้อมรอบด้วยสถาบันเอกชนที่มั่นคง เช่น บริษัท ห้างร้าน ธนาคาร และโรงพยาบาล เป็นต้น สถาบันเหล่านี้จะมีบทบาทที่สำคัญต่อโรงเรียน เพราะเขาอาจจะให้ความช่วยเหลือในด้านงบประมาณ บุคลากร หรือสถานที่ โรงเรียนอาจจะส่งนักเรียนไปฝึกปฏิบัติเพื่อหาประสบการณ์ ก่อนจบการศึกษา ออกไปจากโรงเรียน หรือเมื่อนักเรียนจบออกไปแล้ว สถาบันเหล่านี้อาจจะเต็มใจเป็นตลาดแรงงานสำหรับผู้ที่ยังเรียนจบก็ได้

จุดมุ่งหมายการสอน

ในชีวิตประจำวันของคนเรา ตั้งแต่ตื่นเช้าขึ้นมาจนเข้านอน ทุกคนต้องมีกิจกรรม

ที่จะกระทำ จะกระทำอะไรก็ตาม ทุกคนย่อมต้องมีจุดมุ่งหมายว่าจะทำอะไร ที่ไหน เพื่ออะไร โดยวิธีการใด เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งหรือผลที่ต้องการ ดังนั้นในการสอนนักเรียน ไม่ว่าจะ เป็นระดับใด ชั้นใด ผู้สอนก็ต้องมีจุดมุ่งหมายในการสอนนักเรียนทุกครั้ง ผู้สอนต้อง กำหนดว่า จะให้ผู้เรียนได้รับอะไรบ้าง หลังจากเรียนจบบทเรียนแล้ว สิ่งสำคัญที่สุดในการสอนแต่ละครั้ง ต้องมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้สอนได้สอนไป

ความหมายของจุดมุ่งหมายการสอน

จุดมุ่งหมายการสอน หมายถึงจุดหมายที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งทางด้านสติปัญญา ความรู้ อารมณ์ จิตใจ และทักษะ

ประเภทของจุดมุ่งหมายการสอน

จุดมุ่งหมายการสอน มี 2 ประเภทคือ

1. จุดมุ่งหมายทั่วไป เป็นจุดมุ่งหมายที่กำหนดเป้าหมายไว้อย่างกว้างๆ เพื่อจะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

2. จุดมุ่งหมายเฉพาะ เป็นจุดมุ่งหมายที่กำหนดเป้าหมายของการสอนในแต่ละครั้งที่ทำการสอน เพื่อจะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาพฤติกรรมทั้ง 3 ด้านคือ (1) ด้านสติปัญญาความรู้ ที่เรียกว่าพุทธิพิสัย (2) ด้านอารมณ์ ความรู้สึก และจิตใจ ที่เรียกว่า เจตนาพิสัย และ (3) ด้านทักษะร่างกาย ที่เรียกว่าทักษะพิสัย

คำว่า จุดมุ่งหมายเฉพาะ โดยเฉพาะในสถาบันการศึกษาทุกแห่งที่เปิดสอนสาขา ศึกษาศาสตร์ จะเรียกคำว่า จุดมุ่งหมายเฉพาะว่า “จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม” หรือ “จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม” ก็ได้

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

การกำหนดจุดประสงค์การสอนมุ่งเน้นที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในตัวผู้เรียนในรูปพฤติกรรม เรียกว่าจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม แบ่งออกได้เป็น 3 ด้านคือ (1) ด้านพุทธิพิสัย (2) ด้านจิตพิสัย และ (3) ด้านทักษะพิสัย

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน มีดังนี้คือ

1. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain) ซึ่งจะแสดงพฤติกรรมทางด้านความรู้ ความคิด ของนักเรียน สามารถนำความรู้ที่เรียนมาไปใช้ให้เกิดประโยชน์จนถึงขั้นตัดสินใจคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด พฤติกรรมในด้านนี้วัดได้จากความสามารถ

ในการรวบรวมความรู้ การจำแนกข้อมูล การถ่ายทอดนำไปใช้และประเมินค่าสิ่งที่เรี ยนรู้ ตามเกณฑ์ที่มี ในด้านพุทธิพิสัยก็สามารถที่จะวัดพฤติกรรมของผู้เรียนได้หลายด้าน เช่น

1.1 ด้านความรู้ เป็นความสามารถของนักเรียนที่จะระลึกได้ในสิ่งที่ครูได้สอน นักเรียนเคยพบหรือเคยได้ยินมาแล้ว พฤติกรรมที่สามารถวัดและประเมินได้ในด้านความรู้ เช่น “นักเรียนรู้ความหมายของการออกแบบ” จุดประสงค์นี้ก็ไม่แสดงพฤติกรรมของผู้นั้น ชัดเจน แต่ถ้าบอกว่านักเรียนบอกความหมายของการออกแบบได้ จุดประสงค์นี้สามารถ วัดพฤติกรรมได้

1.2 ด้านความเข้าใจ คือ การใช้ประสบการณ์เดิมของนักเรียนที่นำมาตีความ แปลความที่ได้พูดได้อ่านเรื่องราวนั้น ๆ หรือเป็นการคาดการณ์แนวโน้มในอนาคต ซึ่งเป็ นการเริ่มต้นของปัญหา พฤติกรรมที่สามารถวัดและประเมินผลได้ เช่น “นักเรียนเข้าใจ ทฤษฎีสี่” คำว่าเข้าใจ ครูไม่สามารถที่จะวัดเด็กได้ว่าเด็กเข้าใจอย่างไร แต่ถ้าเขียนเป็นจุด ประสงค์เชิงพฤติกรรม นักเรียนสามารถอธิบายหลักการสี่ในการเขียนภาพได้ คำว่า “อธิบาย” นักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมออกมาให้ครูสังเกตได้ จึงสามารถวัดและ ประเมินผลได้

1.3 ด้านการนำไปใช้หรือนำไปประยุกต์ เป็นการนำเอาความรู้ที่เคยได้เรียน มาแล้วไปใช้ได้ถูกต้องหรือนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น นักเรียนที่เรียนศิลปะ ก็นำความรู้ที่ได้เรียนศิลปะมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน อาจจะนำเรื่องเกี่ยวกับทฤษฎี สีมาใช้ในการแต่งกาย คนที่มีผิวดำไม่ควรสวมเสื้อผ้าแบบใด คนที่มีรูปร่างผอมควรสวมใส่ เสื้อผ้าแบบใด เป็นต้น

1.4 การวิเคราะห์ เป็นการแสดงให้เห็นส่วนประกอบของสิ่งที่เรียนมา โดยจะ แสดงถึงส่วนย่อย เป็นการบอกความสัมพันธ์ของสิ่งตั้งแต่สองสิ่งขึ้นไป

การเขียนจุดประสงค์ เพื่อที่จะวัดพฤติกรรมทางการวิเคราะห์ นักเรียน สามารถวิจารณ์งานศิลปะได้ คำว่า วิวิจารณ์ ครูก็สามารถวัดประเมินผลนักเรียนได้

1.5 การสังเคราะห์ เป็นการรวบรวมส่วนประกอบย่อยๆ นำมาจัดให้เป็นสิ่งใหม่ เช่น การวางแผนปฏิบัติการ การเสนอโครงการ เน้นพฤติกรรมด้านการสร้างสรรค์

การ เขียนจุดประสงค์เพื่อที่จะวัดพฤติกรรมด้านการสังเคราะห์ ถ้าเป็นจุด ประสงค์เชิงพฤติกรรม ก็จะใช้คำกริยา เช่น พิสูจน์ สร้าง ทำนาย อ้างอิง คำนวณเปรียบเทียบ เพื่อที่จะวัดพฤติกรรมของผู้เรียน

1.6 การประเมินค่า คือ การประเมินสิ่งที่เรียนมาโดยอาศัยข้อมูลต่างๆ เป็น เครื่องอ้างอิง และวินิจฉัยคุณค่าของสิ่งต่างๆ ที่เรียนมา โดยมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ซึ่ง อาจจะเป็นหลักที่ครูกำหนดให้หรือให้นักเรียนกำหนดหลักเองก็ได้

การเขียนจุดประสงค์ เพื่อที่จะวัดพฤติกรรม เช่น “นักเรียนสามารถเปรียบเทียบศิลปะตะวันออกกับศิลปะตะวันตกได้” คำว่าเปรียบเทียบก็สามารถที่จะวัดพฤติกรรม ของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน

จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมที่แสดงออกด้านพุทธิพิสัย ครูก็สามารถวัดเด็ก ได้หลายทาง ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ แต่ละด้าน การเขียนจุดประสงค์เพื่อที่จะวัดพฤติกรรมก็แตกต่างกันไป แล้วแต่ครูจะกำหนดว่าจะวัดพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านใด เพื่อที่ครูจะประเมินผู้เรียน ได้ถูกต้องและชัดเจน

2. ด้านเจตนาพิสัย (Affective domain) เป็นการวัดพฤติกรรมของผู้เรียนทางด้าน ความรู้สึกหรือเจตคติที่เกี่ยวกับทัศนคติ ความสนใจ คุณค่า การพัฒนาความซาบซึ้ง การ เขียนจุดประสงค์ทางด้านจิตพิสัยเพื่อให้สามารถสังเกตและวัดได้อย่างชัดเจนนั้นเป็นสิ่งที่ ทำได้ค่อนข้างยาก ไม่เหมือนการเขียนจุดประสงค์ของพุทธิพิสัยเขียนได้ง่ายและสามารถ วัดประเมินผลได้ค่อนข้างชัดเจน แต่การเขียนจุดประสงค์ของจิตพิสัยเป็นพฤติกรรมที่ ซ้ำซ้อนและคลุมเครือ จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการโน้มน้าว ซึ่งหมายถึงการแสดงเจตคติต่อ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งครูจะเป็นผู้กำหนดขึ้นมา ซึ่งแบ่ง ระดับได้ดังนี้

2.1 การยอมรับ เป็นความเต็มใจของผู้เรียนที่ยอมรับในวิชาที่เรียนมาอย่าง เต็มใจ เป็นพฤติกรรมที่กระตุ้นความตั้งใจของนักเรียน มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาที่จะ ยอมรับรับรู้ต่อสิ่งที่ครูสอน สำหรับจุดประสงค์ในการเรียนก็อย่างเช่น จุดประสงค์ทั่วไป เช่น การตั้งใจฟัง การตั้งใจทำกิจกรรม

ถ้าจะเขียนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เช่น ตอบข้อซักถามของครู เลือก บรรยาย จำแนก เห็นด้วย เป็นต้น

2.2 การตอบสนอง คือ การได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน โดย แสดงออกซึ่งความสนใจ และความตั้งใจของนักเรียน ให้ความร่วมมือกับครู เช่น อาสา

บทที่ 3

การออกแบบการสอน

ก่อนจะสร้างหลักสูตรอะไรขึ้นมาก็ตาม เราจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายขึ้นมาก่อนว่าเราต้องการให้ผู้เรียนจบการศึกษา หรือที่เรียกว่าบัณฑิต ออกไปทำอะไร แะไหน อย่างไร การที่จะได้คำตอบจุดมุ่งหมายในข้อนี้ จำเป็นจะต้องอาศัยเทคนิควิธีการต่าง ๆ เข้ามาช่วยด้วย เทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่ว่านี้ คือการเก็บข้อมูล ความต้องการ ความจำเป็น และความเหมาะสม ฯลฯ จากผู้สอนและผู้เรียนให้เสร็จสมบูรณ์ แล้วทำการประเมิน ต่อจากนั้นก็นำมากำหนดจุดมุ่งหมาย การที่เรามุ่งหวังจะให้จุดหมายดียิ่งขึ้นเราจะต้องกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียน หรือที่เราเรียกว่าบัณฑิตว่าเราต้องการบัณฑิตอย่างไรบ้าง ต่อจากนั้นก็มาพิจารณาเนื้อหาวิชาใดจะเหมาะสมและสอดคล้อง เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่เราได้กำหนดไว้ ลำดับต่อมา ก็มาถึงกระบวนการเรียนการสอนว่าจะต้องสอนอย่างไร เพื่อให้ได้ผลตามที่กำหนดไว้ ขั้นสุดท้ายก็คือ เราจะบริหารหลักสูตรให้ได้ผลอย่างไร และเราก็นำมาพัฒนาปรับปรุงต่อไป

ในการออกแบบการสอนก็เช่นกัน อันดับแรกที่ต้องกระทำก็คือ การวิเคราะห์ ก่อนจะทำการวิเคราะห์ จะต้องมีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ ที่ต้องการและจำเป็นในการออกแบบการสอน เมื่อศึกษาค้นคว้าได้แล้ว ก็ทำการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้นำมาวิเคราะห์เพื่อจะนำไปเป็นประโยชน์และแนวทางในการออกแบบการสอน

หลังจากนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์แล้ว ลำดับต่อมา ก็ทำการออกแบบการสอน ในการออกแบบการสอนนั้น มีสิ่งสำคัญที่จะต้องศึกษาค้นคว้า เพื่อนำไปออกแบบ สิ่งที่ว่านั้น คือเรื่องจุดประสงค์ การสอน ทฤษฎีการสอน รูปแบบการสอน และสื่อการเรียนการสอน หลังจากออกแบบรูปแบบระบบการเรียนการสอนแล้ว ก็นำมาพัฒนาปรับปรุงแก้ไขในด้านต่าง ๆ ต่อจากนั้นก็ดำเนินการวางแผนการสอน โดยใช้วิธีระบบ เมื่อวางแผนการสอนและออกแบบหรือเขียนแผนการสอนแล้ว ผู้สอนก็จะนำรูปแบบระบบการเรียนการสอน รูปแบบการสอน และแผนการสอน มาปรับปรุง แก้ไข พัฒนา ให้เป็นรูปแบบและแผน

การสอนของตนเอง เพื่อความเหมาะสมกับบุคลากรและสิ่งแวดล้อมที่เราจะนำไปใช้ ต่อจากนั้นก็จะเป็นกระบวนการสุดท้าย คือทำการประเมินผล

การวิเคราะห์

การวิเคราะห์ เป็นกระบวนการแรกที่ยุ่อกแบบจะต้องกระทำก่อนการออกแบบผู้่อกแบบจะต้องวิเคราะห์ในเรื่องต่างๆ ต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ในด้านภารกิจและเนื้อหาวิชา เราสามารถทำการวิเคราะห์ได้ 2 ระดับด้วยกันคือ การวิเคราะห์แบบทั่วไป และวิเคราะห์แบบเจาะจง

1.1 การวิเคราะห์ภารกิจและเนื้อหาวิชาแบบทั่วไป มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะดูว่ามีหัวข้อใดบ้างที่สมควรจะนำมาใช้สอน และมีหัวข้อใดบ้างที่สมควรจะตัดทิ้งไป หลังจากได้หัวข้อแล้วก็นำเอาหัวข้อที่ต้องการ มาพิจารณาประกอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ของบลูม (Bloom) ทั้ง 3 ด้าน เพื่อที่จะนำมาสร้างเป็นจุดประสงค์ปลายทางของการเรียนรู้

1.2 การวิเคราะห์ภารกิจและเนื้อหาวิชาแบบเจาะจง การวิเคราะห์แบบนี้ต้องใช้เวลามากกว่าแบบแรก เพราะจะแยกแยะรายละเอียด เจาะจงมากกว่าแบบทั่วไปดังนี้คือ

1.2.1 แยกรายละเอียดของการวิเคราะห์ภารกิจเนื้อหาวิชาหรือหัวข้อที่จะสอน

1.2.2 แยกรายละเอียดของขั้นตอนในการดำเนินงาน จัดเรียงลำดับให้ต่อเนื่องกัน

1.2.3 ทำการวิเคราะห์กลุ่มผู้เรียน เมื่อวิเคราะห์แล้ว ก็จัดกลุ่มผู้เรียนให้เหมาะสมกับขั้นตอนในการดำเนินงาน

1.2.4 ในกรณีของการวิเคราะห์ภารกิจ จะต้องนำภารกิจที่จะสอน มาตั้งเป็นจุดประสงค์ปลายทาง และนำรายละเอียด หรือปัจจัยประกอบของภารกิจนั้น มาตั้งเป็นจุดประสงค์เสริม หรือจุดประสงค์นำทาง ซึ่งจะเป็รายละเอียดในด้านให้ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชา หรือให้มีทักษะความชำนาญขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติเพื่อจะให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ปลายทางที่ตั้งไว้

1.2.5 ในกรณีของการวิเคราะห์หัวข้อเรื่องของเนื้อหา ก็นำหัวข้อเรื่องเหล่านั้น มาตั้งเป็นจุดประสงค์ปลายทาง จะต้องนำความรู้จากจุดประสงค์ของบลูม (Bloom)

หรือความรู้ในเรื่องความแตกต่างของการเรียนรู้ของกาเย่ (Gagné) มาพิจารณาประกอบ สำหรับรายละเอียดของเนื้อหาในแต่ละหัวข้อเรื่องนั้น จะเป็นแนวทางในการตั้งจุดประสงค์ นำทาง

นอกจากนี้ โรมิสโซสกี (Romiszowski, 1981 : 93) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมในเรื่อง การวิเคราะห์ภารกิจและเนื้อหาวิชาว่ามีอยู่ด้วยกัน 2 ระดับคือ การวิเคราะห์ระดับที่ 1 และการวิเคราะห์ระดับที่ 2

การวิเคราะห์ระดับที่ 1 เป็นการกระจายหรือแจกแจงการวิเคราะห์ภารกิจ และการแบ่งหัวข้อของเนื้อหาวิชา เพื่อดูว่ามีหัวข้อใดสมควรนำมาใช้สอน และมีหัวข้อใดที่ควรตัดทิ้งไป ต่อจากนั้นเราจะนำรายละเอียดของหัวข้อที่ได้เลือกไว้มาพิจารณาประกอบ กับจุดประสงค์ การเรียนรู้ของบลูมซึ่งประกอบด้วยทักษะทั้ง 3 ด้าน เพื่อนำมาสร้างเป็น จุดประสงค์ปลายทางของการเรียนรู้ ส่วนขั้นตอนด้านกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ผู้สอน แต่ละคนจะสามารถดำเนินการเองตามประสบการณ์และความสามารถของตนเอง โดยใช้ ยุทธศาสตร์การสอนหรือวิธีการสอนหลากหลาย เพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์ปลายทางที่ตั้งไว้

การวิเคราะห์ระดับที่ 2 เป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งสำหรับผู้สอน แต่การวิเคราะห์ ในระดับนี้จะต้องใช้เวลาเพราะเป็นการแยกรายละเอียดเฉพาะเจาะจงกว่าระดับที่ 1 ดังนี้

1. เริ่มด้วยการแยกรายละเอียดของการวิเคราะห์ภารกิจหรือหัวข้อเนื้อหา วิชาที่จะสอน
2. แยกรายละเอียดของขั้นตอนการดำเนินงาน เรียงลำดับที่ต่อเนื่องกัน
3. วิเคราะห์กลุ่มผู้เรียน และจัดกลุ่มให้เหมาะสมกับขั้นตอนการดำเนินงาน
4. ในกรณีของการวิเคราะห์ภารกิจ จะนำภารกิจที่จะสอนนั้นมาตั้งเป็นจุด ประสงค์ปลายทาง และนำรายละเอียดหรือปัจจัยประกอบของภารกิจนั้นมาตั้งเป็นจุด ประสงค์เสริม หรือจุดประสงค์นำทาง ซึ่งก็จะเป็นรายละเอียดด้านความรู้ในเนื้อหาวิชา หรือทักษะเบื้องต้นของการกำหนดให้ผู้เรียนปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ ปลายทาง
5. ในกรณีของการวิเคราะห์หัวข้อเรื่องของเนื้อหา ก็จะนำหัวข้อเรื่องเหล่านั้น มาตั้งเป็นจุดประสงค์ปลายทาง โดยอาศัยการนำความรู้จากจุดประสงค์การเรียนรู้ของบลูม

หรือความรู้ในเรื่องความแตกต่างของการเรียนรู้ของกาเย่มาพิจารณาประกอบการตั้งจุดประสงค์ ส่วนรายละเอียดของเนื้อหาในแต่ละหัวข้อเรื่องนั้นจะเป็นแนวทางสำหรับการตั้งจุดประสงค์นำทาง

6. สำหรับจุดประสงค์ระดับที่ต่ำกว่านั้นจะนำมาเปรียบเทียบกับกลุ่มของผู้เรียน เพื่อเป็นแนวทางในการตั้งจุดประสงค์นำทางสำหรับสอนกลุ่มผู้เรียนกลุ่มนั้นก่อนเป็นการปูพื้นฐานให้กับผู้เรียน (Romiszowski, 1981 : 93)

สรุปการวิเคราะห์ระดับ 1 และ 2 โดยทำเป็นตารางเปรียบเทียบกระบวนการวิเคราะห์ในวงการศึกษากับการฝึกอบรมในหน่วยงานต่างๆ โดยการนำความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีระบบมาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์ (Romiszowski, 1981 : 150)

เทคนิคและกระบวนการวิเคราะห์

ข้อสังเกต : จะเห็นว่าขั้นตอนของเทคนิคและกระบวนการที่นำมาใช้ในวงการศึกษาและการอบรมในของต่างๆ จะคล้ายคลึงกัน

2. การวิเคราะห์ผู้เรียน

การวิเคราะห์เพื่อจะได้ทราบว่า ผู้เรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความรู้อยู่ในระดับใด มีประสบการณ์มากน้อยเพียงใด และผู้เรียนมีความต้องการที่จะเรียนอะไร และอยากจะทำอะไร เมื่อเรียนจบหลักสูตรแล้ว ผู้เรียนจะเกิดการเปลี่ยนแปลงจากเดิมหรือไม่ ควรจะต้องมีการวิเคราะห์ผู้เรียนโดยจะต้องคำนึงถึงความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนว่ามีความแตกต่างกัน แต่ละคนมีความสนใจ ความต้องการ และมีระดับสติปัญญาและการรับรู้ที่แตกต่างกันและไม่เท่ากัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการวิเคราะห์ว่าจะจัดอย่างไรให้เหมาะสม และจะทำอย่างไรให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทักษะทั้ง 3 ด้าน คือ (1) ด้านพุทธินิสัย (Cognitive domain) ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรู้ความสามารถและนำความรู้ที่ได้เรียนไปนั้นไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (2) ด้านเจตนาพิสัย (Affective domain) ผู้เรียนเกิดความรู้สึกซาบซึ้ง มีความชื่นชมที่ดีและมีทัศนคติที่ดี และ (3) ทักษะพิสัย (Psychomotor domain) ผู้เรียนมีความสามารถในการปฏิบัติตนอย่างคล่องแคล่วว่องไวในการใช้กล้ามเนื้อร่างกาย ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ได้อย่างเป็นดี

สรุปได้ว่าผู้ออกแบบควรจะต้องทราบถึงพฤติกรรมทั้ง 3 ด้านของผู้เรียน โดยวิเคราะห์ได้จากคุณลักษณะต่างๆ ของผู้เรียน ซึ่งได้กล่าวไว้อย่างละเอียดแล้วในบทที่ 2 ซึ่งพอจะนำมาสรุปคร่าวๆ ได้บางประการดังนี้คือ

1. ทางด้านวิชาการ หมายถึงความสามารถทางสติปัญญาของผู้เรียน ในการออกแบบการสอน เราต้องรู้ความสามารถของผู้เรียนว่าผู้เรียนมีความสามารถในระดับใด เพื่อที่จะได้จัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนคือ ไม่ยากและไม่ง่ายจนเกินไป เพราะหากเนื้อหา ยากเกินไปสำหรับผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความยากลำบาก เกิดความท้อแท้หรือไม่เกิดการเรียนรู้ ถ้าเนื้อหาง่ายเกินไป หรือนักเรียนรู้อแล้ว ก็ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย และถือว่าไม่เกิดการเรียนรู้ถ้านักเรียนได้รู้ในสิ่งที่นักเรียนเคยเรียนรู้มาแล้ว

2. ทางด้านวิธีการเรียนรู้ ต้องศึกษาว่าผู้เรียนแต่ละคนมีวิธีการเรียนอย่างไร เพื่อจะได้ออกแบบการสอนตามลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด

3. ทางด้านการติดต่อสื่อสาร การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนมีความสำคัญมาก เนื่องจากว่าผู้ส่งสารคือครู และผู้รับสารคือนักเรียน จะต้องมีการสื่อสารที่

สัมพันธ์กัน ต้องรู้วิธีการในการที่จะส่งสารไปยังนักเรียน และต้องรู้วิธีการในการรับสารของนักเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด

4. ทางด้านทัศนคติต่อผู้สอน การที่ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สอน จะมีส่วนทำให้ผู้เรียนอยากเรียน ดังนั้น จึงควรที่จะสร้างทัศนคติที่ดีระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน (เคมพ์, 1985 : 46-53.)

3. การวิเคราะห์หลักสูตร

ในการวิเคราะห์หลักสูตรตามทฤษฎีการวิเคราะห์หลักสูตรนั้น ผู้ออกแบบควรจะต้องคำนึงถึงการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทางด้านปรัชญา ทางด้านจิตวิทยา และทางด้านสังคมวิทยา มาประกอบกัน ซึ่งพอจะกล่าวได้คร่าวๆ ดังนี้คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทางด้านปรัชญา เป็นการสำรวจว่าปรัชญาของหลักสูตรที่เรากำลังใช้อยู่เน้นด้านใด เช่น ถ้าเน้นทางด้านความรู้ ความจำ ก็จะเป็นปรัชญาแบบสารัตถนิยม ฉะนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก็จะเน้นเนื้อหา มาก บทบาทของครูก็จะเปลี่ยนไป ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ แต่ถ้าหลักสูตรเน้นปรัชญาแบบประสบการณ์นิยม กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก็จะเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นให้นักเรียนปฏิบัติ บทบาทของครูก็จะเป็นเพียงผู้ช่วยชี้แนะ หรือให้คำแนะนำ ((Facilitator)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทางด้านจิตวิทยา เป็นการเตรียมตัวเพื่อใช้เทคนิค กระบวนการจิตวิทยาในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมของนักเรียนได้มากขึ้น ทั้งยังช่วยให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอีกด้วย เช่น ถ้าผู้สอนสอนนักเรียนที่มีอายุอยู่ในระหว่างวัยรุ่น ผู้สอนก็ต้องเข้าใจว่าผู้เรียนที่เป็นวัยรุ่นมีอารมณ์เป็นอย่างไร ต้องการคนเอาใจใส่และสนใจตลอดเวลา ชอบแสดงออกเพื่อให้ตนเป็นที่ยอมรับของสังคม

3. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทางด้านสังคมวิทยาที่ว่าด้วยเรื่อง สังคม เศรษฐกิจ การปกครอง และวัฒนธรรม การวิเคราะห์นี้จะเป็นการสำรวจข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและอนาคตด้วย เราต้องศึกษาว่าสังคมในปัจจุบันเป็นอย่างไร ต้องการบุคลากรประเภทใด เราจะได้จัดให้ตรงตามความต้องการของสังคมนั้นๆ ส่วนทางด้านการศึกษา เศรษฐกิจ การปกครอง ตลอดจนวัฒนธรรมก็เช่นกัน เราต้องศึกษาว่าสภาพของความเป็นอยู่ของ

บ้านเมืองและประชาชนเป็นอย่างไร มีความเจริญและมีการพัฒนาไปในรูปแบบใด และได้
รับอิทธิพลจากด้านใดบ้าง

นอกจากวิเคราะห์พื้นฐาน 3 ประการดังกล่าวแล้ว ผู้ออกแบบจะต้องศึกษา
หลักสูตรที่ว่าด้วยโปรแกรมการศึกษา โปรแกรมการสอน โครงสร้างของหลักสูตร ตลอดจน
เนื้อหาวิชา ว่ามีความเหมาะสมทันสมัย ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมของชุมชน และท้องถิ่น
หรือไม่ เนื้อหาที่เรียนไปสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันได้มากน้อยเพียงใด หลักสูตร
ที่ประกอบด้วยจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวดำเนินการ และหลักเกณฑ์ในการใช้
ตลอดจนการวัดผลประเมินผล มีการวางแผนอย่างเป็นระบบหรือไม่เพียงใด เพื่อที่ผู้ออก
แบบจะได้นำข้อมูลเหล่านี้ไปพิจารณาในการออกแบบการสอน

สำหรับเรื่องการวิเคราะห์หลักสูตรและเนื้อหาวิชาอาจจะกล่าวเพิ่มเติมได้อีก
ดังนี้คือ

1. ในเรื่องตัวหลักสูตร มีครูผู้สอนเป็นจำนวนมากรู้จักหลักสูตรแต่เพียงว่า
เป็นเอกสารที่ทางกระทรวงศึกษาธิการจัดทำเป็นรูปเล่ม แล้วให้ครูผู้สอนดำเนินวิธีการ
สอนไปตามเอกสารเล่มนั้น ซึ่งตามความเป็นจริงแล้ว ครูผู้สอนสามารถที่จะประยุกต์ตัว
หลักสูตรที่ใช้อย่างนั้น โดยนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

2. จะต้องวิเคราะห์ดูความเหมาะสมของตัวหลักสูตรว่าเหมาะสมกับผู้เรียน
หรือไม่ เนื้อหา คาบเวลาเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน รวมทั้ง
การวัดผลประเมินผลเหมาะสมหรือไม่เพียงใด

3. จะต้องวิเคราะห์หลักการและจุดประสงค์ ต้องสามารถชี้ชัดได้ว่า หลักการ
และจุดประสงค์เป็นอย่างไร มีความต้องการอะไร (เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน
ไปในทิศทางใด) ให้ผู้เรียนเรียนรู้อะไร

4. จะต้องดูโครงสร้างรวมหรือภาพรวมทั้งหมดในสิ่งที่หลักสูตรต้องการว่า
เมื่อเรียนจบไปแล้วจะได้อะไร จะไปทำอะไร และจะให้มีความสัมพันธ์อย่างไร เพราะในแต่ละ
ระดับชั้นจะมีโครงสร้างไม่เหมือนกัน ในการออกแบบการสอนในแต่ละระดับ จะต้องให้
เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และต้องมีการต่อเนื่องของระบบการเรียนการสอนด้วย และ
เมื่อเกิดการเรียนรู้แล้ว จะส่งผลกระทบต่ออะไรกับนักเรียนบ้าง หลักสูตรมีความเป็นท้องถิ่น
และมีความสากลควบคู่กันและมีอัตราส่วนอย่างไร

4. การวิเคราะห์เนื้อหาวิชา จะเป็นขั้นตอนต่อจากการวิเคราะห์หลักสูตร เมื่อได้ผลจากการวิเคราะห์ทั้งทางด้านปรัชญา จิตวิทยา และสังคมวิทยาแล้ว ก็นำผลจากการวิเคราะห์นี้ไปใช้ในด้านเนื้อหาของวิชาต่างๆ จะต้องวิเคราะห์ว่าเนื้อหาสาระมีความเหมาะสมหรือไม่ เนื้อหานั้นเข้ากับวัตถุประสงค์หรือไม่ และเนื้อหาที่จะเขียนในหลักสูตรที่จัดให้เรียนว่า ต้องการให้เด็กเรียนรู้ในเรื่องอะไรบ้าง เนื้อหาวิชามีความเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน ความสนใจและความต้องการ เนื้อหาอะไรที่ควรจะต้องออกไปบ้าง และเนื้อหาอะไรที่ควรเพิ่มเติม เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน และตอบสนองต่อความต้องการของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ในขณะนั้นหรือไม่ หากวิเคราะห์แล้วพบว่าไม่เหมาะสมด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตาม ก็จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้เหมาะสมตามสภาพการณ์ในขณะนั้นได้

5. การวิเคราะห์บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษา

บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษา ได้แก่ ผู้สอน (ครู อาจารย์) ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ชำนาญการในด้านการศึกษาและด้านต่างๆ ฯลฯ ผู้ออกแบบ จำเป็นจะต้องวิเคราะห์บุคคลดังกล่าวนี้เพื่อประโยชน์ในการออกแบบการสอน

1. ผู้สอน (ครู อาจารย์) เป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดคนหนึ่งในกระบวนการออกแบบการสอน ผู้สอนประกอบด้วยผู้สอนที่ออกแบบการสอนด้วยตนเองหรือมีส่วนร่วมในการออกแบบการสอน และผู้สอนที่ไม่ได้ออกแบบการสอนหรือไม่มีส่วนร่วมในการออกแบบการสอน ซึ่งผู้สอนทั้ง 2 ประเภทนี้จะมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดดังนี้คือ

ข้อดีของผู้สอนที่ออกแบบการสอนด้วยตนเองหรือมีส่วนร่วมในการออกแบบการสอน

1. ผู้สอนเข้าใจวิธีการใช้ ทราบถึงความต้องการ ความสามารถ ความถนัด ความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ

2. ผู้สอนมีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเอง ทราบว่าตนเองมีความพร้อม มีประสบการณ์ และเทคนิควิธีการต่างๆ มากน้อยเพียงใด

3. ผู้สอนสามารถแก้ไข ปรับปรุง พัฒนา และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเองได้

ข้อเสียของผู้สอนที่ออกแบบการสอนด้วยตนเองหรือมีส่วนร่วมในการออกแบบการสอน

1. ทำให้ผู้สอนไม่ค่อยมีเวลาที่จะสอน และทำกิจกรรมของตนเอง หรือกิจกรรมอื่น ๆ

2. ต้องใช้งบประมาณค่อนข้างสูงในกรณีที่ผู้สอนออกแบบการสอนด้วยตนเอง

3. ไม่มีองค์กรหรือหน่วยงานใดๆ รับรองมาตรฐานหรือคุณภาพของงานในกรณีที่ผู้สอนออกแบบด้วยตนเอง

ข้อดีของผู้สอนที่ไม่ได้ออกแบบการสอนด้วยตนเองหรือไม่มีส่วนร่วมในการออกแบบการสอน

1. ทำให้ไม่เสียเวลาในการสอน

2. ผู้สอนมีโอกาสศึกษาค้นคว้าแหล่งวิทยากรต่างๆ

ข้อเสียของผู้สอนที่ไม่ได้ออกแบบการสอนด้วยตนเองหรือไม่มีส่วนร่วมในการออกแบบการสอน

1. ผู้สอนไม่เข้าใจถึงวิธีการใช้

2. ผู้สอนไม่ทราบถึงข้อผิดพลาดในรูปแบบการสอนที่ได้มีผู้ออกแบบไว้

3. ผู้สอนไม่สามารถแก้ไข ปรับปรุง และแก้ปัญหาเมื่อมีปัญหามาบางอย่างเกิดขึ้นในบางขั้นตอนหรือบางกิจกรรม

2. ผู้บริหาร ผู้บริหารในที่นี้หมายถึง ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ โรงเรียน ผู้ออกแบบต้องทราบถึงนโยบายหรือแนวทางในการบริหารของผู้บริหารดังกล่าวก่อนว่า มีนโยบายอย่างไร ถ้าได้ทราบถึงนโยบาย หรือทำความเข้าใจกันเสียก่อน ก็จะทำให้งานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่มีอุปสรรคใดๆ เพราะจะได้รับการสนับสนุน ในการวิเคราะห์ผู้บริหารต้องรู้จักหลักจิตวิทยาและความเป็นมนุษย์สัมพันธ์ ก็จะทำให้เข้าใจและวิเคราะห์ผู้บริหารดังกล่าวได้

3. ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญการในด้านการศึกษาด้านต่างๆ ในการจะทำงานอะไรก็ตามเพื่อให้ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ จะต้องประกอบด้วยผู้ร่วมงานหรือการทำงานแบบกลุ่ม ในการวิเคราะห์ผู้ร่วมงานเหล่านี้จะต้องทำการวิเคราะห์อย่างละเอียดในด้านต่างๆ นอกเหนือจากการวิเคราะห์ผู้บริหาร เช่น ความรู้ ความสามารถ ความถนัดและทักษะในด้านต่างๆ

6. การวิเคราะห์สื่อการเรียนการสอน

เป็นการวิเคราะห์ว่า สื่อที่นำมาใช้นั้นมีความเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและผู้เรียนหรือไม่ ผู้ออกแบบควรมีการวางแผนหรือเตรียมการใช้สื่อไว้ล่วงหน้า เพื่อจะได้ไม่เกิดความผิดพลาดเมื่อนำไปใช้จริง เป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับตัวผู้สอนเองด้วย สื่อการเรียนการสอนที่ดีนั้นจะต้องสามารถถ่ายทอดความรู้ต่างๆ แทนเนื้อหา หรือแทนความหมายของสิ่งที่จะเรียนได้ดี สื่อการเรียนการสอนที่ดีจะต้องมีความสัมพันธ์กับจุดประสงค์หรือสิ่งที่ตั้งเป้าหมายไว้เนื้อหาและกิจกรรมด้วย ดังนั้น สื่อการเรียนการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญ จำเป็นที่จะต้องใช้ในการสอนของครู เพื่อให้นักเรียนสนใจ ไม่เบื่อ อยากที่จะเรียน และทำให้ผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ได้เร็วยิ่งขึ้น

7. การวิเคราะห์สภาพการณ์ในโรงเรียน

ผู้ออกแบบต้องคำนึงถึงในเรื่องสถานที่และบรรยากาศ ว่าเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนมากน้อยเพียงใด เช่น ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องน้ำ ห้องอาหาร ห้องแล็บ ห้องเก็บวัสดุอุปกรณ์ แสงและเสียง เป็นต้น เพราะสิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อผู้เรียน ถ้าสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศไม่เอื้ออำนวย ก็จะทำให้การเรียนการสอนไม่ได้ผลดังจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นผู้ออกแบบต้องทำการวิเคราะห์สำรวจให้ถ่องแท้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลเหล่านี้ไปออกแบบการสอน

8. การวิเคราะห์สภาพการณ์ภายนอกโรงเรียน

สภาพการณ์ภายนอกโรงเรียน หมายถึงสถานที่สำคัญๆ ทั้งทางราชการและเอกชน ตลอดจนแหล่งชุมชนและตลาดแรงงาน ถ้าโรงเรียนล้อมรอบด้วยสถาบันเอกชนที่มั่นคง เช่น บริษัท ห้างร้าน ธนาคาร และโรงพยาบาล เป็นต้น สถาบันเหล่านี้จะมีบทบาทที่สำคัญต่อโรงเรียน เพราะเขาอาจจะให้ความช่วยเหลือในด้านงบประมาณ บุคลากร หรือสถานที่ โรงเรียนอาจจะส่งนักเรียนไปฝึกปฏิบัติเพื่อหาประสบการณ์ ก่อนจบการศึกษา ออกไปจากโรงเรียน หรือเมื่อนักเรียนจบออกไปแล้ว สถาบันเหล่านี้อาจจะเต็มใจเป็นตลาดแรงงานสำหรับผู้ที่ยังเรียนจบก็ได้

จุดมุ่งหมายการสอน

ในชีวิตประจำวันของคนเรา ตั้งแต่ตื่นเช้าขึ้นมาจนเข้านอน ทุกคนต้องมีกิจกรรม

ที่จะกระทำ จะกระทำอะไรก็ตาม ทุกคนย่อมต้องมีจุดมุ่งหมายว่าจะทำอะไร ที่ไหน เพื่ออะไร โดยวิธีการใด เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งหรือผลที่ต้องการ ดังนั้นในการสอนนักเรียน ไม่ว่าจะ เป็นระดับใด ชั้นใด ผู้สอนก็ต้องมีจุดมุ่งหมายในการสอนนักเรียนทุกครั้ง ผู้สอนต้อง กำหนดว่า จะให้ผู้เรียนได้รับอะไรบ้าง หลังจากเรียนจบบทเรียนแล้ว สิ่งสำคัญที่สุดในการ สอนแต่ละครั้ง ต้องมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้สอนได้สอนไป

ความหมายของจุดมุ่งหมายการสอน

จุดมุ่งหมายการสอน หมายถึงจุดหมายที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งทางด้านสติปัญญา ความรู้ อารมณ์ จิตใจ และทักษะ

ประเภทของจุดมุ่งหมายการสอน

จุดมุ่งหมายการสอน มี 2 ประเภทคือ

1. จุดมุ่งหมายทั่วไป เป็นจุดมุ่งหมายที่กำหนดเป้าหมายไว้อย่างกว้างๆ เพื่อจะ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

2. จุดมุ่งหมายเฉพาะ เป็นจุดมุ่งหมายที่กำหนดเป้าหมายของการสอนในแต่ละ ครั้งที่ทำกรสอน เพื่อจะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาพฤติกรรม ทั้ง 3 ด้านคือ (1) ด้านสติปัญญาความรู้ ที่เรียกว่าพุทธิพิสัย (2) ด้านอารมณ์ ความรู้สึก และจิตใจ ที่เรียกว่า เจตนาพิสัย และ (3) ด้านทักษะร่างกาย ที่เรียกว่าทักษะพิสัย

คำว่า จุดมุ่งหมายเฉพาะ โดยเฉพาะในสถาบันการศึกษาทุกแห่งที่เปิดสอนสาขา ศึกษาศาสตร์ จะเรียกคำว่า จุดมุ่งหมายเฉพาะว่า “จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม” หรือ “จุด ประสงค์เชิงพฤติกรรม” ก็ได้

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

การกำหนดจุดประสงค์การสอนมุ่งเน้นที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในตัวผู้ เรียนในรูปพฤติกรรม เรียกว่าจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม แบ่งออกได้เป็น 3 ด้านคือ (1) ด้านพุทธิพิสัย (2) ด้านจิตพิสัย และ (3) ด้านทักษะพิสัย

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน มีดังนี้คือ

1. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain) ซึ่งจะแสดงพฤติกรรมทางด้านความรู้ ความคิด ของนักเรียน สามารถนำความรู้ที่เรียนมาไปใช้ให้เกิดประโยชน์จนถึงขั้นตัดสินใจ คุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด พฤติกรรมในด้านนี้วัดได้จากความสามารถ

ในการรวบรวมความรู้ การจำแนกข้อมูล การถ่ายทอดนำไปใช้และประเมินค่าสิ่งที่เรียนรู้ตามเกณฑ์ที่มี ในด้านพุทธิพิสัยก็สามารถที่จะวัดพฤติกรรมของผู้เรียนได้หลายด้าน เช่น

1.1 ด้านความรู้ เป็นความสามารถของนักเรียนที่จะระลึกได้ในสิ่งที่ครูได้สอน นักเรียนเคยพบหรือเคยได้ยินมาแล้ว พฤติกรรมที่สามารถวัดและประเมินได้ในด้านความรู้ เช่น “นักเรียนรู้ความหมายของการออกแบบ” จุดประสงค์นี้ก็ไม่แสดงพฤติกรรมของผู้นั้นชัดเจน แต่ถ้าบอกว่านักเรียนบอกความหมายของการออกแบบได้ จุดประสงค์นี้สามารถวัดพฤติกรรมได้

1.2 ด้านความเข้าใจ คือ การใช้ประสบการณ์เดิมของผู้เรียนที่นำมาตีความ แปลความที่ได้พูดได้อ่านเรื่องราวนั้น ๆ หรือเป็นการคาดการณ์แนวโน้มในอนาคต ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของปัญหา พฤติกรรมที่สามารถวัดและประเมินผลได้ เช่น “นักเรียนเข้าใจทฤษฎีสี” คำว่าเข้าใจ ครูไม่สามารถที่จะวัดเด็กได้ว่าเด็กเข้าใจอย่างไร แต่ถ้าเขียนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม นักเรียนสามารถอธิบายหลักการใช้สีในการเขียนภาพได้ คำว่า “อธิบาย” นักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมออกมาให้ครูสังเกตได้ จึงสามารถวัดและประเมินผลได้

1.3 ด้านการนำไปใช้หรือนำไปประยุกต์ เป็นการนำเอาความรู้ที่เคยได้เรียนมาแล้วไปใช้ได้ถูกต้องหรือนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น นักเรียนที่เรียนศิลปะก็นำความรู้ที่ได้เรียนศิลปะมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน อาจจะนำเรื่องเกี่ยวกับทฤษฎีสีมาใช้ในการแต่งกาย คนที่มีผิวดำไม่ควรสวมเสื้อผ้าแบบใด คนที่มีรูปร่างผอมควรสวมใส่เสื้อผ้าแบบใด เป็นต้น

1.4 การวิเคราะห์ เป็นการแสดงให้เห็นส่วนประกอบของสิ่งที่เรียนมา โดยจะแสดงถึงส่วนย่อย เป็นการบอกความสัมพันธ์ของสิ่งตั้งแต่สองสิ่งขึ้นไป

การเขียนจุดประสงค์ เพื่อที่จะวัดพฤติกรรมทางการวิเคราะห์ นักเรียนสามารถวิจารณ์งานศิลปะได้ คำว่า วิวิจารณ์ ครูก็สามารถวัดประเมินผลนักเรียนได้

1.5 การสังเคราะห์ เป็นการรวบรวมส่วนประกอบย่อยๆ นำมาจัดให้เป็นสิ่งใหม่ เช่น การวางแผนปฏิบัติการ การเสนอโครงการ เน้นพฤติกรรมด้านการสร้างสรรค์

การเขียนจุดประสงค์เพื่อที่จะวัดพฤติกรรมด้านการสังเคราะห์ ถ้าเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ก็จะใช้คำกริยา เช่น พิสูจน์ สรุป ทำนาย อ้างอิง คำนวณเปรียบเทียบ เพื่อที่จะวัดพฤติกรรมของผู้เรียน

1.6 การประเมินค่า คือ การประเมินสิ่งที่เรียนมาโดยอาศัยข้อมูลต่างๆ เป็นเครื่องอ้างอิง และวินิจฉัยคุณค่าของสิ่งต่างๆ ที่เรียนมา โดยมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ซึ่งอาจจะเป็นหลักที่ครูกำหนดให้หรือนักเรียนกำหนดหลักเองก็ได้

การเขียนจุดประสงค์ เพื่อที่จะวัดพฤติกรรม เช่น “นักเรียนสามารถเปรียบเทียบศิลปะตะวันออกกับศิลปะตะวันตกได้” คำว่าเปรียบเทียบก็สามารถที่จะวัดพฤติกรรมของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน

จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมที่แสดงออกด้านพุทธิพิสัย ครูก็จะสามารถวัดเด็กได้หลายทาง ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ แต่ละด้านการเขียนจุดประสงค์เพื่อที่จะวัดพฤติกรรมก็แตกต่างกันไปแล้วแต่ครูจะกำหนดว่าจะวัดพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านใด เพื่อที่ครูจะประเมินผู้เรียนได้ถูกต้องและชัดเจน

2. ด้านเจตนาพิสัย (Affective domain) เป็นการวัดพฤติกรรมของผู้เรียนทางด้านความรู้สึกหรือเจตคติที่เกี่ยวกับทัศนคติ ความสนใจ คุณค่า การพัฒนาความซาบซึ้ง การเขียนจุดประสงค์ทางด้านจิตพิสัยเพื่อให้สามารถสังเกตและวัดได้อย่างชัดเจนนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ค่อนข้างยาก ไม่เหมือนการเขียนจุดประสงค์ของพุทธิพิสัยเขียนได้ง่ายและสามารถวัดประเมินผลได้ค่อนข้างชัดเจน แต่การเขียนจุดประสงค์ของจิตพิสัยเป็นพฤติกรรมที่ซับซ้อนและคลุมเครือ จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการโน้มน้าว ซึ่งหมายถึงการแสดงเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งครูจะเป็นผู้กำหนดขึ้นมา ซึ่งแบ่งระดับได้ดังนี้

2.1 การยอมรับ เป็นความเต็มใจของผู้เรียนที่ยอมรับในวิชาที่เรียนมาอย่างเต็มใจ เป็นพฤติกรรมที่กระตุ้นความตั้งใจของนักเรียน มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาที่จะยอมรับรับรู้ต่อสิ่งที่ครูสอน สำหรับจุดประสงค์ในการเรียนก็อย่างเช่น จุดประสงค์ทั่วไป เช่น การตั้งใจฟัง การตั้งใจทำกิจกรรม

ถ้าจะเขียนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เช่น ตอบข้อซักถามของครู เลือกรบรยาย จำแนก เห็นด้วย เป็นต้น

2.2 การตอบสนอง คือ การได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยแสดงออกซึ่งความสนใจ และความตั้งใจของนักเรียน ให้ความร่วมมือกับครู เช่น อาสา

สมัครที่จะตามงานต่างๆ ตามที่ครูเสนอ ในการเขียนจุดประสงค์ก็อย่างเช่น ทำแบบฝึกหัดที่ครูกำหนดให้ หรือปฏิบัติตามกฎ อาสาที่จะทำงานให้ครู สนุกสนานในการทำงาน ถ้าเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เช่น ตอบข้อซักถาม ช่วยเหลือ รายงาน ร่วมกิจกรรม ปฏิบัติงานได้ตรงเวลา ฯลฯ

2.3 การเกิดค่านิยม เป็นความรู้สึกของนักเรียนต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ตั้งแต่การยอมรับ และปฏิบัติตามความเชื่อจนถึงการเสียสละ จุดประสงค์ในการสอนก็นำทัศนคติ ความซาบซึ้ง

ถ้าจะเขียนเป็นจุดประสงค์ทั่วไปก็เช่น แสดงการทำงาน แสดงทัศนคติในการแก้ปัญหา ถ้าเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เช่น อธิบาย เสนอความเห็น ร่วมงาน ให้เหตุผล ชี้แจงให้เห็นข้อแตกต่าง

2.4 การจัดระบบค่านิยม เป็นพฤติกรรมของนักเรียนในการจัดระบบค่านิยมที่ตนได้ปฏิบัติและรู้จัก เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ที่ตนรับใหม่กับความรู้เดิมๆ ที่มีอยู่

การเขียนจุดประสงค์ทั่วไปเช่น มีความรับผิดชอบ เข้าใจและยอมรับหลักการ จัดชั้นตอนการแก้ปัญหา ฯลฯ การเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เช่น อธิบาย สร้าง

2.5 การสนองค่านิยม ความมีลักษณะเฉพาะตน เป็นการมีระบบคุณค่าของนักเรียนที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมของตนเองเป็นระยะเวลานาน พฤติกรรมที่แสดงออกเช่น ความเชื่อมั่นในตัวเอง แสดงความขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบในงานที่ทำให้ความร่วมมือ ในกิจกรรมของกลุ่ม ถ้าเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมเช่น การตรงต่อเวลา ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ประณีต ขยัน ตั้งใจร่วมกิจกรรม ให้ความร่วมมือ ฯลฯ

3. ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor domain) เป็นพฤติกรรมทางด้านทักษะในวิชาที่เรียน เป็นกิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อและระบบประสาทในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อ มือ และเท้า ในการควบคุมการเคลื่อนไหว เป็นการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายได้รวดเร็ว แน่นนอน และแม่นยำเที่ยงตรง ซึ่งการจะมีทักษะในการทำสิ่งต่างๆ ก็ต้องเริ่มตั้งแต่

3.1 การเลียนแบบ เป็นการสังเกตในการปฏิบัติงาน โดยการพยายามลอกเลียนแบบในการปฏิบัติงาน ลอกเลียนตามแบบของครู ลอกเลียนแบบที่นักเรียนคิดว่าดีแล้ว เพื่อเป็นแนวทางในการทำงานของนักเรียนเอง

3.2 การลงมือทำ เป็นการลงมือปฏิบัติงานตามคำสั่งสอนของครู เป็นการปฏิบัติบ่อยๆ ภายใต้การควบคุมมากกว่าการสังเกตลงมือทำงานเริ่มที่จะเกิดความชำนาญ

3.3 ชั้นความถูกต้อง เป็นการปฏิบัติที่มีทักษะที่แม่นยำเที่ยงตรง โดยไม่ต้องอาศัยแบบเดิมและไม่ต้องมีการกำกับหรือควบคุมจากครู นักเรียนก็สามารถปฏิบัติงานเองได้

3.4 ชั้นความต่อเนื่อง การมีทักษะในระดับนี้นักเรียนต้องใช้ความชำนาญ โดยรวมทักษะที่เรียนมามากกว่าหนึ่งอย่างเข้าด้วยกัน มีการผสมกลมกลืนกันอย่างลงตัว เช่น ครูสอนเรื่องทฤษฎี เรื่องหลักการวาดภาพ นักเรียนก็นำทั้งสองความรู้นั้นมาผสมผสานกันจนนักเรียนสามารถวาดภาพได้อย่างสวยงาม

3.5 การทำเองโดยธรรมชาติ เป็นทักษะที่นักเรียนฝึกมาจนเกิดความชำนาญ สามารถที่จะทำสิ่งต่างๆ ได้โดยง่าย โดยใช้ทักษะหนึ่งอย่างหรือหลายทักษะได้ โดยอัตโนมัติ สามารถตัดสินใจดำเนินการทำงานได้อย่างแม่นยำและไม่ใช้เวลาในการทำงานมาก ใช้ระยะเวลาในการปฏิบัติงานสั้นๆ การเขียนจุดประสงค์ในชั้นนี้ไม่แยกระดับว่าเป็นการลงมือทำ หรือขั้น เลียนแบบ แต่ละเขียนโดยรวม ในการเขียนจุดประสงค์ด้านทักษะพิสัย ในการเขียนจุด ประสงค์ทั่วไป เช่น การใช้เครื่องมือ การใช้อุปกรณ์ การปฏิบัติงาน การติดตั้งอุปกรณ์

การเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในด้านทักษะพิสัย เช่น การแก้ไข ทำความสะอาด ประดิษฐ์ ฯลฯ

จะเห็นได้ว่าจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน ไม่ว่าจะเป็น พุทธิพิสัย ที่วัดความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า หรือจะเป็นจิตพิสัย ที่วัด การยอมรับ การตอบสนอง การเกิดค่านิยม การจัดระเบียบค่านิยม การตอบสนองค่านิยม หรือความมีลักษณะเฉพาะด้าน และด้านทักษะพิสัย เป็นพฤติกรรมในด้านทักษะเกี่ยวกับการเลียนแบบ การลงมือทำ ชั้นความถูกต้อง ชั้นความต่อเนื่อง และการทำเองโดยธรรมชาติ ทั้งหมด 3 ด้าน มีความสำคัญต่อการเขียนจุดประสงค์ในการสอนของครูที่จะแสดงถึงสิ่งที่นักเรียนสามารถทำได้หลังจากได้ผ่านการสอนที่ครูกำหนดไว้ ความสามารถของนักเรียนที่เกิดขึ้นอันเป็นผลลัพธ์จากการสอนของครู ก็จะเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กในเวลาต่อมา

จากเรื่องจุดมุ่งหมายการสอนที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เราสามารถตั้งจุดมุ่งหมายการสอนได้หลายวิธีด้วยกัน คือ

1. การกำหนดปัญหา การกำหนดปัญหาเรียกได้ว่าเป็นการตั้งจุดมุ่งหมายอย่างกว้างๆ เช่นถ้าเรานำมาใช้ในวงการการศึกษา เราก็จะเริ่มด้วยการกำหนดปัญหาทางด้านการศึกษาเสียก่อน

2. การเปลี่ยนจุดมุ่งหมายทั่วไป ให้เป็นจุดมุ่งหมายเฉพาะ เพื่อให้มีความชัดเจนมากขึ้น

3. การวิเคราะห์เนื้อหาวิชา จุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์เนื้อหาวิชา เพื่อที่จะได้ทราบว่า เรื่องใดควรจะนำมาสอนและทำการทดสอบ หรือเราอาจจะทำการวิเคราะห์ข้อทดสอบ เพื่อนำมาตั้งเป็นจุดมุ่งหมายของเนื้อหาวิชา การจะตั้งจุดมุ่งหมายของเนื้อหาวิชาให้ครอบคลุมนั้นจะต้องประกอบด้วยจุดมุ่งหมายทั้ง 3 ด้าน คือ (1) ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain) (2) ด้านเจตนาพิสัย (Affective domain) และ (3) ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor domain)

4. สิ่งที่เราควรนำมาพิจารณาในการตั้งจุดมุ่งหมาย ก็คือเรื่องภาษา ภาษาที่ใช้ในการตั้งจุดมุ่งหมายในเนื้อหาวิชาควรเป็นภาษาง่ายๆ กระชับรัด ได้ใจความชัดเจน และควรเขียนจุดประสงค์ไว้กว้างๆ เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่จะสอนและที่จะทำการทดสอบ หลังจากนั้นทำการทดสอบจุดประสงค์ดังกล่าวนั้น โดยย้อนกลับมาดูรายละเอียดของเนื้อหาวิชา พร้อมทั้งเลือกหัวข้อที่จะนำมาสอน และสิ่งสำคัญที่จะลืมไม่ได้ในการนำมาพิจารณาประกอบด้วยในการตั้งจุดมุ่งหมาย คือจุดประสงค์การเรียนรู้ของบลูม (Bloom) เพื่อจะทดสอบดูว่า รายละเอียดของเนื้อหาวิชามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ในการที่จะนำมาใช้สอนหรือทดสอบหรือไม่ (Romiszowski, 1981 : 55)

ทฤษฎีการสอน (Instructional theory)

จะเห็นได้ว่าการสอน ไม่ว่าจะสอนในระดับใดๆ เช่น อนุบาล ประถม มัธยม หรืออุดมศึกษา แต่ละระดับก็จะต้องมีหลักการ ขบวนการสอน และยุทธวิธีในการสอน การสอนในแต่ละระดับต่างก็มีจุดมุ่งหมายที่จะสอนให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ และสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ที่กล่าวว่า ต้องมีหลักการ ขบวนการสอน ยุทธวิธีการสอน และสอน

ให้เกิดการเรียนรู้ นั่นต่างก็ถือว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับทฤษฎีการสอนทั้งสิ้น ดังนั้นทฤษฎีการสอน ก็เป็นสิ่งสำคัญที่เราควรจะรู้ และทำความเข้าใจ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการสอน ก่อนที่ครูจะทำการสอน ก็ต้องศึกษารูปแบบระบบการเรียนการสอน และรูปแบบการสอน ที่ผู้ออกแบบได้ออกแบบไว้ก่อน ทฤษฎีการสอนไม่ใช่เป็นสิ่งจำเป็น และมีประโยชน์ต่อผู้สอนเท่านั้น แต่ยังมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ออกแบบการสอน เพราะผู้ออกแบบการสอนจะต้องนำทฤษฎีการสอน ไปเป็นพื้นฐานสำคัญ ในการออกแบบการสอน เพื่อจะได้มาซึ่งรูปแบบระบบการเรียนการสอน และรูปแบบการสอนที่เหมาะสม ผู้นำไปใช้จะได้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมายของทฤษฎีการสอน

ทฤษฎีการสอน หมายถึงข้อความที่อธิบายความหมายของการสอน โดยชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ (ครู และนักเรียน) ต่างๆ

จากความหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ทฤษฎีการสอนต้องเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กัน ระหว่างครูและนักเรียน การสอนจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องมีผู้สอน เมื่อมีผู้สอนก็ต้องมีผู้เรียน ทั้งผู้สอนและผู้เรียนต่างก็ต้องมีขบวนการ หรือยุทธวิธีในการเรียนการสอน และมีพฤติกรรม หรือกิจกรรมที่แสดงออกมารวมกันนั่นเอง

หลักการสอนโดยทั่วๆ ไปที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงมีดังนี้คือ

1. ผู้เรียนมีความพร้อมมากน้อยเพียงใด
2. ต้องสนใจและกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความอยากเรียน
3. ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
4. ต้องมีเทคนิคกระบวนการและยุทธวิธีในการถ่ายทอด
5. ต้องให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วม
6. ต้องสอนในสิ่งที่ยากไปหาสิ่งที่ยาก และต้องสอนจากส่วนใหญ่ไปหาส่วนย่อย
7. ต้องมีการผสมผสานหรือบูรณาการวิธีสอนหลายๆ วิธีเข้าด้วยกัน
8. ต้องทำการวัดผลประเมินผลอย่างสม่ำเสมอหรือเป็นระยะๆ

ผู้เรียนมีความพร้อมมากน้อยเพียงใด

ข้อแรกที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงคือความพร้อมของผู้เรียน ผู้สอนจะต้องศึกษาถึงวุฒิภาวะของผู้เรียน ผู้เรียนบางคนอาจจะไม่เต็มใจเรียนอาจจะเนื่องมาจากปัญหาบางอย่าง

ผู้เรียนบางคนอาจจะมาจากสภาพแวดล้อมหรือสภาพการณ์ที่แตกต่างกันไป และผู้ปกครอง จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อม ผู้ปกครองควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความผูกพันระหว่าง ตัวผู้เรียนกับโรงเรียน ผู้สอนเองก็มีส่วนสำคัญในการสร้างความพร้อมให้กับผู้เรียนด้วย แม้กระทั่งการมอบหมายงานให้ผู้เรียนรับผิดชอบ ก็ไม่ควรให้มากเกินไปเกิดความสามารถของ เด็กแต่ละคน

ต้องจูงใจและกระตุ้นให้เกิดความอยากเรียน

ในเรื่องการจูงใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียน ในเรื่องนี้มีเรื่องจำเป็น ที่จะต้องนำทฤษฎีการเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ เช่นในเรื่องการวางเงื่อนไข และการให้การ เสริมแรง การเสริมแรงเป็นเทคนิควิธีการอีกรูปแบบหนึ่งที่คุณสอนควรนำมาใช้ในการเรียน การสอนอย่างยิ่ง การเสริมแรงนี้จะต้องเป็นการเสริมแรงที่เกิดจากการกระทำที่มาจากความ พยายามของผู้เรียน การเสริมแรงนี้ควรจะกระทำบ่อยๆ และสม่ำเสมอหรือเสมอภาคกัน จะทำให้ผู้เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่าย และอยากที่จะเรียนเมื่อได้รับคำชมเชย คนที่เก่งอยู่ แล้วยังจะได้เก่งขึ้นไปอีก หรืออย่างน้อยๆ ก็รักษาระดับความเก่งไว้ได้ ส่วนคนที่ยังไม่เก่ง เท่าที่ควร ผู้สอนก็ควรจะกระตุ้นโดยการเสริมแรง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความพยายามที่จะทำ ให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม ยกตัวอย่างเช่น ในชั้นอนุบาล เมื่อเด็กทำงานมาส่ง ครูก็ให้ดาว เด็กก็ จะเกิดความภูมิใจ และเกิดความกระตือรือร้นที่จะอยากเรียนมากขึ้น สิ่งสำคัญอีกประการ หนึ่งคือตัวผู้สอนเอง ถ้าผู้สอนสอนดี มีเทคนิคกระบวนการ ตลอดจนจิตวิทยาการเรียน การสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดความรักใคร่ในตัวผู้สอน ก็จะเป็นการเสริมแรงทำให้ผู้เรียนอยาก เรียนและเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น

ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

ผู้สอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ในเรื่องนี้ นักจิตวิทยาได้ชี้ให้เห็น ว่าแต่ละคน มีความแตกต่างกันในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านครอบครัว สังคม สิ่งแวดล้อม ระดับความสามารถหรือระดับสมอง เซวปัญญาของผู้เรียน และพัฒนาการทั้ง 3 ด้านของ ผู้เรียนที่ประกอบด้วย ร่างกาย อารมณ์ และสติปัญญา ถ้าผู้เรียนบางคนมีปัญหาอะไรที่ ผู้สอนพอจะช่วยเหลือได้บ้างก็ควรจะรีบให้ความช่วยเหลือเท่าที่จะกระทำได้ ผู้สอนต้องให้ โอกาสแก่ผู้เรียนที่เรียนอ่อนหรือเรียนช้าด้วย ผู้สอนควรจะต้องยืดหยุ่นเนื้อหาและวิธีการ ต่างๆ ในการเรียนการสอน เพื่อปรับใช้ให้เข้ากับผู้เรียนแต่ละกลุ่มในห้องเรียน และไปใน ทางเดียวกัน

ต้องมีเทคนิคกระบวนการและยุทธวิธีในการกำหนด

การถ่ายทอดความรู้ของผู้สอน ก็เป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอน ผู้สอนไม่ใช่แต่ยืนบรรยายอยู่หน้าชั้นเรียนหรือเขียนกระดานดำเท่านั้น ผู้สอนจะต้องพิจารณาว่ากระบวนการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียนจะอย่างไร ผู้เรียนแต่ละคนจะมีการรับรู้จากสิ่งที่เรียนโดยใช้เวลาไม่เท่ากัน มีการรับรู้ที่แตกต่างกัน และมีการเรียนรู้ที่ไม่เท่ากัน ดังนั้นผู้สอนจำเป็นต้องอาศัยเทคนิคกระบวนการและยุทธวิธีต่างๆ เข้าช่วยด้วย

ต้องให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วม

การให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน จะทำให้ผู้เรียนสนใจเรียน ตั้งใจเรียน และอยากที่จะเรียนมากขึ้น ถ้าผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออก มีบทบาท และเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน ผู้เรียนจะกล้าพูด กล้ากระทำ เกิดความภูมิใจที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอน

ต้องสอนในสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งที่ยาก

วิธีการสอนควรสอนจากเรื่องที้ง่ายไปหาเรื่องที่ยาก จากส่วนใหญ่ไปสู่ส่วนย่อย และสอนในเรื่องที่ใกล้ตัวไปหาเรื่องทีไกลตัว ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เป็นลำดับขั้นตอน สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ

ต้องมีการผสมผสานหรือบูรณาการวิธีสอนหลายๆ วิธีเข้าด้วยกัน

ในการเรียนการสอนจะมีวิธีสอนและเทคนิคกระบวนการมากมายหลายวิธี ไม่มีรูปแบบวิธีสอนใดหรือเทคนิคกระบวนการใดที่จะเป็นรูปแบบเดียวหรือวิธีเดียวที่ดีที่สุดที่จะนำมาได้ ดังนั้นผู้สอนควรบูรณาการวิธีการเรียนการสอนหลายๆ วิธีเข้าด้วยกัน เพื่อจะได้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนและทำให้เกิดผลดีได้มากที่สุด

ต้องทำการวัดผลประเมินผลอย่างสม่ำเสมอหรือเป็นระยะๆ

การดำเนินการวัดผลประเมินผล สามารถกระทำได้ตั้งแต่ต้นชั่วโมง ถึงท้ายชั่วโมง เป็นการตรวจสอบผู้เรียนว่ามีความรู้ความเข้าใจมากน้อยเพียงใด จะได้ปรับปรุงแก้ไขได้ทันต่อเหตุการณ์ เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ทราบถึงข้อดีข้อจำกัดของตนเอง และทำให้การเรียนการสอนเป็นไปตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ควรจะกระทำอย่างสม่ำเสมอและเป็นระยะๆ ในทุกๆ คาบ ทุกๆ สัปดาห์ ทุกๆ เดือน หรือตลอดทั้งเทอม

รูปแบบทฤษฎีการสอน

1. ทฤษฎีการสอนแบบมอนเตสซอรี (Montessori)

ทฤษฎีการสอนที่สำคัญๆ มีอยู่หลายทฤษฎีด้วยกัน ได้กล่าวไว้แล้วว่า บางทฤษฎีอาจจะเหมาะสมกับระดับอนุบาลหรือประถมศึกษา และบางทฤษฎีอาจจะเหมาะสมกับระดับ มัธยมและอุดมศึกษา ผู้เขียนขอยกตัวอย่างทฤษฎีการสอน ที่เหมาะจะนำไปใช้ในระดัอนุบาลหรือประถมศึกษาสัก 1 ทฤษฎี คือทฤษฎีการสอนแบบมอนเตสซอรี (Montessori) เจ้าของทฤษฎี คือ มาเรีย มอนเตสซอรี (Mari Montessori) มาเรียเป็นจิตแพทย์ชาวอิตาลี ทฤษฎีของมาเรียเน้นการเรียนการสอน ที่ให้เสรีภาพแก่ผู้เรียนในการแสดงกิจกรรมต่างๆ เน้นการฝึกและการพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านร่างกาย ปัญญา จิตใจ และสังคม ผู้ออกแบบสามารถนำทฤษฎีของมอนเตสซอรีไปใช้เป็นประโยชน์ในการออกแบบการสอน ระดับอนุบาลและประถมศึกษาได้ด้วย แม้แต่โรงเรียนสาธิตบางนา ในโครงการโรมอน พาร์ค ซึ่งเปิดสอนในปีการศึกษา 2537 นั้น ศาสตราจารย์ ดร.อารี สัณหฉวี อดีตคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และอดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนสาธิตประสานมิตร ในฐานะผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตบางนา เปิดเผยว่า จะเปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงระดับมัธยมศึกษา แต่ในปี 2537 ได้เปิดการสอนถึงชั้นประถมปีที่ 6 ก่อน โดยจะใช้ทฤษฎีการสอนแบบมอนเตสซอรี (Montessori) จากการที่ศาสตราจารย์ ดร.อารี สัณหฉวี ในฐานะผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตบางนา จะนำทฤษฎีการสอนแบบมอนเตสซอรีไปใช้ในโรงเรียนสาธิตบางนา แสดงให้เห็นว่า ทฤษฎีการสอนเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนการสอน ดังนั้นทฤษฎีการสอน จึงนับว่าเป็นประโยชน์ในการออกแบบการสอนด้วย

2. ทฤษฎีการสอนของ สมิท และลัสเตอร์แมน (Smith and Lusteran, 1978

อ้างอิงในกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ, มพท. : 11-27) รวบรวมมาจากทฤษฎีการเรียนรู้อื่นๆ มีอยู่ด้วยกัน 4 ทฤษฎี

2.1 ทฤษฎีที่ว่าด้วยพฤติกรรม เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวกับการกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมากกว่าความรู้สึก สามารถสังเกตและวัดได้ เป็นผลเนื่องมาจากการตอบสนองของสิ่งเร้า ทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีเสริมแรง

2.2 ทฤษฎีที่ว่าด้วยความคิดเห็นและความรู้สึก ทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของจิตวิทยามนุษยศาสตร์

2.3 ทฤษฎีที่ว่าด้วยความคิดหรือสติปัญญา ทฤษฎีนี้จะเน้นในเรื่องของความสามารถในทางนึกคิดและกระบวนการคิด เป็นการเรียนรู้โดยวิธีการค้นหา

2.4 ทฤษฎีที่ว่าด้วยเรื่องของระบบสังคม ทฤษฎีนี้จะเน้นในเรื่องการมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม

3. ทฤษฎีการสอนของบรูเนอร์ (Bruner, 1964) มีลักษณะ 4 ประการคือ

3.1 ควรจะมีการบรรยายละเอียดเกี่ยวกับประสบการณ์ที่เห็นว่ามีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อเป็นการจูงใจให้ผู้เรียนอยากที่จะเรียนรู้

3.2 ควรจะมีการบรรยายละเอียดเกี่ยวกับโครงสร้างของเนื้อหาความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้ดีที่สุด

3.3 ควรจะมีการบรรยายละเอียดเกี่ยวกับการลำดับก่อนหลัง ที่เห็นว่าจะมีประสิทธิภาพมากที่สุด ในการเสนอสิ่งที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้

3.4 ควรจะมีการบรรยายละเอียดเกี่ยวกับธรรมชาติและลักษณะของวิธีการใช้การเสริมแรง

เรื่องของทฤษฎีการสอน ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีการสอนและทฤษฎีการเรียนรู้ ซึ่งเน้นในเรื่องการเรียนรู้ที่แสดงออกโดยพฤติกรรมของผู้เรียน และในเรื่องโครงสร้างของเนื้อหาสาระที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายที่สุด และมีประสิทธิภาพดีที่สุดในแง่ของการนำทฤษฎีการสอนที่มีการจัดลำดับเป็นขั้นตอน เพื่อนำไปออกแบบการสอนยังไม่ได้กล่าวไว้ ต่อไปนี้เป็นทฤษฎีการสอน ที่จัดลำดับเป็นขั้นตอนเสร็จสมบูรณ์ ผู้ออกแบบสามารถจะนำไปใช้ประโยชน์ในการออกแบบการสอน มีอยู่ด้วยกัน 4 ทฤษฎี

4. ทฤษฎีการสอน 9 ขั้น ของกาเย่ และบริกส์ (Gagne' and Briggs, 1979 อ้างอิงในไชยยศ เรื่องสุวรรณ : 65-67)

4.1 ต้องมีสิ่งเร้าให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ

4.2 ตั้งจุดประสงค์ประสงค์ให้ผู้เรียนทราบ

4.3 ต้องสร้างสถานการณ์เพื่อเชื่อมโยงเข้าหาความรู้เดิม

4.4 ทำการเสนอบทเรียน

4.5 แนะนำแนวทางในการเรียน

4.6 หลังจากผู้เรียนเข้าใจแล้วก็ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ

4.7 ให้ข้อมูลย้อนกลับ

4.8 ประเมินผลการปฏิบัติ

4.9 ทบทวนเพื่อให้เกิดความแม่นยำและการถ่ายโอนความรู้

ในขั้นแรก ผู้สอนต้องทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่อยากจะเรียน ไม่เกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียน ผู้สอนต้องมีกิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจที่จะเรียนรู้ ผู้สอนอาจนำสื่อที่แปลกใหม่มาแนะนำเข้าสู่บทเรียน เช่น รูปภาพที่มีความหมายและมีสีสันสวยงาม ท่อนกระบอกมาพูดคุยสนทนาในเรื่องที่จะเรียน การนำปัญหาหรือเหตุการณ์ปัจจุบันที่เป็นข่าวที่อยู่ในความสนใจในขณะนั้นมาเป็นหัวข้อสนทนาให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ การสร้างความสนใจควรกระทำอย่างต่อเนื่อง ทั้งขณะสอนและขณะที่ทำการสอนเสร็จสิ้นแล้ว หรืออาจทำเป็นระยะๆ ก็ได้

ในขั้นที่สอง ผู้สอนต้องแจ้งจุดประสงค์ในชั่วโมงแรกของการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบหัวข้อที่จะเรียน และสิ่งที่คาดหวังไว้หลังจากเรียนจบแล้ว เพื่อต้องการให้ผู้เรียนปฏิบัติตามจุดประสงค์ให้ได้มากที่สุด

ในขั้นที่สาม ผู้สอนต้องสร้างสถานการณ์โดยดึงเอาความรู้เดิมของผู้เรียนออกมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้สอนจะได้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ที่ได้รับใหม่ให้เกิดความสอดคล้องกลมกลืนกันให้ได้มากที่สุด ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดที่สามารถจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ พร้อมกับความรู้เดิมที่ไม่สูญหายไปไหน ผู้สอนบางคนมุ่งแต่จะถ่ายทอดความรู้ใหม่ๆ ให้กับผู้เรียนอย่างเดียว ไม่สนใจที่จะดึงเอาความรู้เดิมของผู้เรียนที่มีอยู่เดิมมาเชื่อมโยงกัน

ในขั้นที่สี่ ผู้สอนต้องนำเสนอบทเรียนหรือเนื้อหาสาระที่จะเรียนในคาบนั้นๆ โดยพยายามที่จะให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในบทเรียนนั้นๆ ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยพยายามให้การเรียนการสอนเน้นอยู่ที่ตัวผู้เรียน หรือผู้เรียนเป็นศูนย์กลางไม่ใช่ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง ผู้สอนควรจะเป็นแต่เพียงผู้ชี้แนะเท่านั้น และผู้สอนควรหาสื่อหรือวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระมาเสริมเพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความสนใจ มีความรู้ความเข้าใจได้รวดเร็วและแม่นยำขึ้น

ในขั้นที่ห้า ผู้สอนควรจะให้ชี้แนะหรือนำการเรียนที่ถูกต้องให้ผู้เรียน เพื่อให้ผู้

เรียนจะได้ทราบว่า การเรียนที่ถูกต้องนั้นจะต้องปฏิบัติอย่างไร จะได้กระทำหรือปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ของผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างเหมาะสม

ในขั้นที่หก หลังจากผู้สอนได้ชี้แนะแนวทางการเรียนแล้ว ผู้สอนต้องให้ผู้เรียนได้ลงมือหรือปฏิบัติด้วยตัวเองจริงๆ เพื่อผู้เรียนจะได้มีประสบการณ์และเกิดการเรียนรู้

ในขั้นที่เจ็ด หลังจากผู้เรียนลงมือปฏิบัติแล้ว ก็จะเกิดผลลัพธ์ออกมา ผลลัพธ์ที่ปรากฏออกมานั้นอาจจะดีหรือไม่ดีมากนัก เพียงใดก็ขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้เรียน ถ้าผลลัพธ์ออกมาไม่ดีตามที่คาดหวังไว้ ก็ต้องให้ผู้เรียนได้ทราบผลลัพธ์ของตนเองว่ามีข้อบกพร่องตรงไหน ผู้เรียนจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง เป็นการให้ข้อมูลป้อนกลับกับตัวผู้เรียน

ในขั้นที่แปด หลังจากให้ข้อมูลป้อนกลับแล้ว ก็เท่ากับว่าผู้สอนต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสประเมินผลการปฏิบัติของตนเอง ในขั้นที่เจ็ดและที่แปดเป็นขั้นที่ต่อเนื่องกันหรือกระทำควบคู่กันไปก็ได้ ในขั้นที่เจ็ดและแปดนี้ ถ้าปรับปรุงแก้ไขแล้วปรากฏว่ายังไม่เป็นที่พอใจหรือยังมีข้อบกพร่องอยู่อีก ก็สามารถแก้ไขปรับปรุงในจุดที่ยังบกพร่องได้อีก จนกว่าจะเป็นที่พอใจหรือบรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

ในขั้นที่เก้า หลังจากปฏิบัติตามทฤษฎีการสอนทั้ง 8 ขั้นแล้ว ผู้สอนก็ควรที่จะตอกย้ำหรือทบทวนสาระสำคัญๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความมั่นใจและจดจำสิ่งที่ควรจะจดจำ ตลอดจนสามารถนำไปถ่ายทอดให้กับผู้อื่นหรือสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใดๆ ก็ตาม

5. ทฤษฎีการสอนของเมอร์ริล และไรเกิลท์ (Merrill and Reigeluth, 1984)

- 5.1 ทำการวิเคราะห์หัวข้อภารกิจที่จะสอน
- 5.2 เลือกหัวข้อภารกิจที่เห็นสมควรสอนเป็นข้อแรก
- 5.3 นำหัวข้อภารกิจที่เหลือมาจัดลำดับ
- 5.4 กำหนดเนื้อหาที่เห็นว่าเป็นการสนับสนุนการปฏิบัติภารกิจ
- 5.5 รวบรวมและจัดทำเนื้อหาบทเรียนและจัดลำดับบทเรียน
- 5.6 จัดลำดับการสอนภายในบทเรียนต่างๆ
- 5.7 ออกแบบการสอนในแต่ละบทเรียน

6. ทฤษฎีการสอนของลันดา (Landa, 1974) ในการจัดลำดับขั้นตอนของการแก้